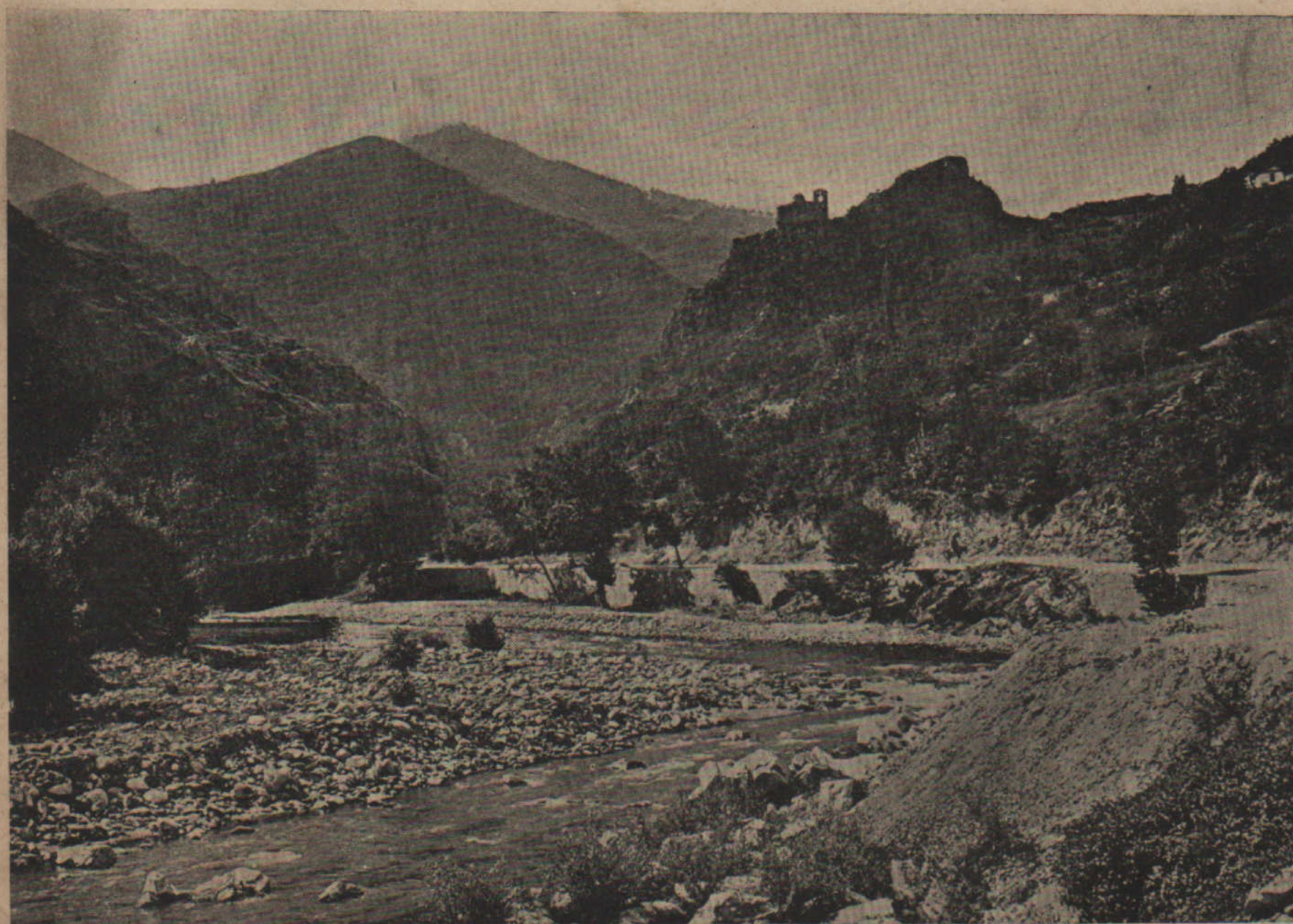
БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗЪ

ГОД. XXV МАЙ 1933

5

РОДОПИ — ДОЛИНАТА НА Р. ЧАЯ СЪ АСЕНОВА-КРЕПОСТЬ И ВР. БЕЗОВО

Сн. К. х. Радоновъ

РОДОПИ

Простнали своята снага отъ великана на Балканитѣ — Рила — до тихитѣ води на Егея, Родопитѣ сж една ценна съкровищница на легенди, хубости и блага, съ които природата є надарила нашата земя. Нагънати въ гжста верига, по която се открояватъ редица дефилета край шумни потоци и рѣки, издигнали върхове къмъ висинитѣ, но гледащи съ завистъ по-високитѣ си братя отъ Рила, обрасли съ хубави, на мѣста девствени гори, тѣ сж скжтали хубости, които само туристътъ може да види, когато броди изъ тѣхъ. Отъ тѣхнитѣ конусообразни върхове погледътъ се отправя далеко на югъ. Персенкъ, Сютка, Баташки-Карлъкъ, Чилъ-тепе, Пелафъ-тепе и др. си спомнятъ легендата на вѣковетѣ. Въ дълбоката древность Орфей е обитатель на тѣзи мѣста. Очарованъ отъ планинскитѣ хубости, той се заселилъ въ тѣхъ и съ своята божествена лира огласялъ Родопитѣ и пленявалъ сърдцата на всичко наоколо. А после . . . тѣ сж видѣли до наши дни много воини и борци. Развалини и крепости, останали по стратегически мѣста, напомнятъ за голѣмото значение на тѣзи мѣста. Тукъ сж минали римляни, славяни, рицари отъ кръстоноснитѣ походи. Асеновата крепость, издигната високо на мраморна скала, напомня за славнитѣ дни на Иванъ Асена II, Калояна, Ив. Александра. Подъ крепостьта на мраморна скала е билъ издълбанъ известниятъ надписъ отъ 1231 г. на Ив. Асена следъ клокотнишката битка.

По долината на Чепеларската рѣка, скжтана въ пазвитѣ на Родопитѣ, се издига Бачковската света обитель, чиято история датира отъ XI в. Легендата сочи, че тукъ е прекаралъ своитѣ сетни дни последниятъ български патриархъ Евтимий. Бачковскиятъ манастиръ и досега е тачена и много посещавана светиня.

Родопитѣ приютиха и пазиха бодъръ и силенъ българския духъ презъ епохата на робството. И въ зората на свободата откърменитѣ въ родопскитѣ простори български чада поведоха неравна борба съ потисницитѣ. Кървитѣ на Перущица, Брацигово и Батакъ и подвигътъ на родопчани, начело съ Кочо Честименски, сж най-свѣтлитѣ символи за духа на българското родопско население.

Като прибавимъ и природнитѣ хубости, що криятъ Родопитѣ, ще разберемъ защо тѣ привличатъ туриста.

И сега, събрани отъ всички страни на туристически съборъ въ южната столица на нашата родина, Родопитѣ и тѣхнитѣ чада— туриститѣ отъ подродопскитѣ поселения— приветствуватъ своитѣ гости съ

„Добре дошли!"

и канятъ всички — гости и свои—да навлѣзатъ въ недрата на планината и се възхитятъ отъ нейния чаръ.

Нека поздравътъ къмъ всички туристи за това лѣто бжде

Къмъ Родопитѣ!

Йорданъ Ковачевъ

РОДОПСКА ПѢСЕНЬ

Братъ съмъ азъ на бора и елата,
На гората — милъ и вѣренъ синъ,
Моя бащинъ домъ е планината,
Вѣрата ми — вѣра въ свѣтлината,
Съ блѣнъ живѣя чистъ и ведросинъ.

У дома съзвучие владѣе,
Вредомъ е килимъ постланъ,
Птицата кога въ зори запѣе,
Вслушва се въ вѣтъра, що вѣе,
Пъленъ съ дъхъ на мента и ригань.

Изворътъ, що пий и отразява
Синий зракъ на блѣдата луна,
С'здрача на гората го свѣрява
И на обща мѣрка подчинява
Меката й звездна свѣтлина.

И кога далечъ на кржгозора
Слънчевъ лжчъ надъ мрака засвѣтлѣй,
Грънва мощна пѣсень изъ простора.
И далече на гората хора
Своя химнъ съзвученъ бодро лѣй.

Пловдивъ — общъ изгледъ — Сн. Гр. Пасковъ

РОДОПИТѢ И РОДОПСКАТА ОБЛАСТЬ

Безспорно, между планинския свѣтъ въ българскитѣ земи едно отъ най-личнитѣ мѣста заематъ Родопитѣ. Достатъчно е само да видимъ тѣхното мѣсто на една карта на полуострова или на българскитѣ земи. Преди всичко, важно е тѣхното обширно разпространение Тѣ образуватъ най-пространната планинска область въ нашитѣ земи. Отъ Рила планина и р. Места до Одринъ и Дедеагачъ, отъ Пловдивското поле до Бѣло море се простира обширниятъ родопски планински свѣтъ, величествено разнообразенъ. Дължината на Родопитѣ отъ Рила до долна Марица е кржгло 250 клм. Широчината имъ между гр. Харманли и гр. Дедеагачъ е 120 клм., между Пловдивъ и Ксанти е 105 клм. Общото пространство на цѣлата Родопска область е 25 — 28.000 кв. клм. Дори въ Европа малко планини надминаватъ по пространство Родопитѣ. Напр. известната на всички ни планина Шварцвалдъ заема едно пространство почти наполовина помалко отъ това на Родопитѣ. А областьта на наймощнитѣ европейски планини — Алпитѣ — е само 8 пжти по-голѣма отъ областьта на Родопитѣ, като се има предъ видъ, че Алпитѣ принадлежатъ на 6 държави, а Родопитѣ сега неравно сж подѣлени между България, която държи въ ржцетѣ си почти 4/5 отъ тѣхъ, и Гърция (Западна Тракия). Само една поправка на нашата южна граница, която да мине по Марица и Места, и ние ще имаме въ наши ржце цѣлата Родопска область.

Родопитѣ сж най-слабо изследванитѣ наши планини. За тѣхнитѣ южни части, между Места и Марица, ние дори още нѣмаме точни и подробни карти. Но въ последно време къмъ Родопитѣ сж насочени погледитѣ на доста учени, наши и чужди. Па и наши туристи постоянно вече бродятъ изъ родопскитѣ незнайни дебри и тѣ ни ставатъ все по-познати и по-близки. Само частьта имъ извънъ границитѣ на България ще остане за по-дълго време неизследвана и непозната.

Родопската область е ясно ограничена откъмъ долинитѣ на Марица и Места, както и откъмъ Бѣло море Но тѣхниятъ най-западенъ и тѣсенъ дѣлъ се здраво свързва съ Рила. Тукъ границата е мжчно установима, понеже двѣтѣ планини си приличатъ. Настжпватъ противоречия — катото чели всѣки, който се занимава съ Рила или съ Родопитѣ, трѣбва да постави своя граница. Досега сж били поставяни осемь такива граници. Отивало се е и до крайности: да простиратъ Рила въ Родопитѣ и обратно — да простиратъ и вмъкватъ Родопитѣ въ Рила планина. Въпросътъ е тамъ, че Рила и Родопитѣ, както и други наши планини, иматъ една и сжща възрасть. Впоследствие става тѣхното разпокжсване и оформяване въ отдѣлни планински индивиди. Именно Рила и Родопитѣ не сж успѣли да се отдѣлятъ, разграничатъ, а Родопитѣ, по-обширенъ дѣлъ отъ тая обща стара суша, сж имали по-сложна сждба, та сж станали толкова разнообразни: източнитѣ имъ части да не приличатъ на западнитѣ. Затова сега отличителнитѣ

Пловдивъ — Хисаръ-капия — Сн. Гр. Пасковъ

географски белези, които трѣбва да ни послужатъ при поставяне границата между двѣтѣ планини, се преливатъ, та само една условна граница трѣбва да се приеме и то повече въ връзка съ мѣстното наименование.

Интересенъ е сжщо въпросътъ за възрастьта на Родопитѣ. Мненията на ученитѣ се различаватъ. Днесъ вече не се приема мнението за архаичния произходъ на Родопитѣ. Тѣ сж отъ палеозойска възрасть. Но отъ кое време? Дали сж врѣстници на каледонскитѣ планини въ Европа (Скандинавски, Шотландски) или на херцинскитѣ (Централенъ масивъ въ Франция, планинитѣ въ Срѣдна Германия, планинитѣ отъ чешкия четирижгълникъ и др.)? И презъ двата периода сж станали голѣми тектонични движения по земната кора.

Но това, което е важно, то е, че следъ образуването на Родопитѣ, много десетки милиони години, тѣ сж били суша (континентъ) — презъ мезозойската ера и до срѣдата на терциера. Тоя континентъ е билъ ерозиранъ, снишенъ и заравненъ, открили се и по-старитѣ скали. Такава заравнена, вследствие на рушение, равнина се нарича

пенеплена. Останки отъ тая пенеплена днеска въ цѣлата западна половина на Родопитѣ сѫ широкитѣ и равни родопски гърбини. Разбира се, тая пенеплена по онова време имала много по-широко разпространение спрямо сегашната Родопска область — тя стигала на северъ Стара планина и на югъ далеко въ Бѣло-море. Това е така нареченията Рило-Родопски масивъ (континентъ), или Македоно-Родопски масивъ, или Източенъ континентъ. Такива имена му даватъ изследователитѣ.

Отъ срѣдата на терциера тая стара суша започва да изпитва голѣми промѣни. Тя се напуква, едни нейни части хлътватъ — тѣ образували котловини — други се повдигатъ. Тая тектонична (строителна) дейность мощно продължила презъ цѣлата втора половина на терциерната ера, тя, въ по-слаби размѣри, продължава сигурно и сега. Така последователно се обособили (отдѣлили) Родопитѣ въ отдѣлна планина. Самата по-ограничена по размѣри пенеплена, която е дала днешната Родопска областъ, сѫщо се напукала, нѣкои нейни части хлътнали, процепитѣ сѫ опредѣлили посоката на рѣкитѣ, а други части се издигнали или като цѣли широки и равни маси (напр. Станимашка или Чаушова планина, масива на Сютка и др.), или сѫ били притиснати, та сѫ образували по-остри гребени (напр. Милеви скали и др.). Но тектоничната дейность е била съ по-разнообразни резултати въ източната половина на Родопската областъ: котловинитѣ сѫ били запълнени отъ езерни води, а другаде, по краищата на областьта, нахлули и морски води. Тукъ много повече се развила и вулканична дейность, която е дала на много мѣста младоеруптивни скали. Следъ всичко това, оформяването на нашитѣ Родопи продължили ерозията и денудацията.

Родопитѣ, схванати като обширна планинска областъ, днесъ ни изненадватъ съ разчленението си, разнообразието си и липсата на една системность. Не напразно сѫ ги сравнили съ лабиринтъ, имайки предъ видъ тѣхнитѣ омотани дѣлове. Родопитѣ днеска сѫ образувани отъ множество повече отдѣлени или свързани планински дѣлове, между които сѫ заключени сѫщо така много, но все малки, котловини. Мѫчно е да се направи и дѣлежъ на тая обширна планинска маса. Разбира се, много условни сѫ днешнитѣ дѣления на Родопитѣ на Западни до долината на Въча, Срѣдни или Централни до Тополовския проходъ, Източни — отъ тоя проходъ до жгъла, кѫдето се събиратъ р. р. Марица и Арда, и Южни — южно отъ р. Арда. Тукъ като централенъ вжзелъ се взима в. Переликъ (2174 м.). Наименованията на отдѣлнитѣ части сѫ по посокитѣ на хоризонта. Обаче „Срѣднитѣ" Родопи на северъ стигатъ Плодвивското поле, т. е. границата на Родопитѣ, а на югъ не стигатъ р. Места или Бѣло море. Отъ друга страна, географскитѣ белези (морфология и височини) на Срѣднитѣ Родопи сѫ както на Западнитѣ, такива сѫ белезитѣ и на западната часть отъ „Южнитѣ" Родопи, които въ източнитѣ си части иматъ съвършено другъ изгледъ. Долинитѣ на горна Арда и пашмаклийската р. Черна, ведно съ околнитѣ имъ планини, сѫщо съ иглолистнитѣ си гори, по нищо не се отличаватъ отъ долинитѣ на р. р. Въча и Чая. На изтокъ отъ Тополовския проходъ и горна Арда Родопитѣ не приличатъ на Родопитѣ на западъ отъ тия граници. На изтокъ сѫ низкитѣ Родопи, съ широколистни гори, а на западъ сѫ високитѣ Родопи, съ иглолистни гори. Първитѣ сѫ гжстонаселенитѣ Родопи — населени сѫ дори тѣхнитѣ била — а вторитѣ сѫ рѣдконаселенитѣ Родопи.

Така Родопитѣ сѫ съ право лабиринтъ отъ планини и малки долини или котловини, много отъ които сѫ били заети отъ малки езера. Приложената скица, колкото и да не е пълна, ни дава една приблизителна представа за сложното разклонение на днешната родопска планинска система. Ясно се очертаватъ вододѣлнитѣ била между Марица и Места, между Марица и Арда, между Арда и по-малкитѣ южнородопски рѣки, които направо се изливатъ въ Бѣло море. По последното вододѣлно било върви границата между България и поробена Западна Тракия. Надъ гр. Гюмюрджина се издига в. Карталъ, далеко едва 10 — 11 клм. отъ тоя градъ. Но не само планинитѣ създадоха разнообразие и красота на родопския лабиринтъ. Разнообразието и красотата се допълватъ отъ многобройнитѣ котловини, кѫдето се е събрало родопското население, кѫдето сѫ възникнали пазарни и търговски центрове. Сега тия центрове сѫ използувани и за административни. Тукъ се развива културниятъ животъ на нашитѣ Родопи, а тукъ ще бие пулсътъ и на икономическото имъ благосъстояние, когато напълно се използуватъ всички богатства на Родопитѣ.

Наистина, чудни сѫ нашитѣ Родопи! Какво разнообразие отъ височинитѣ на Белмекенъ или Персенкъ, студени и вѣтровити, до подножието на в. Карталъ при Гюмюрджина или до низкитѣ подножия на в. Шапка край историческитѣ голѣми български села Манастиръ и Сачанлъкъ! Тамъ бури и вѣтрове, а тукъ маслинови дървета съ леки сиви листа, буйни нарови букети съ пламтящи червени цвѣтове, или широколисти смокинови дървета съ едри жълти смокини. Такава е картината на северъ и на югъ въ Родопитѣ, а изненадата на пжтника е голѣма и приятна. Никжде другаде въ нашитѣ планини, никжде другаде въ Европа, освенъ въ Алпитѣ, на толкова близки разстояния нѣма подобно разнообразие, подобно приятно изненадващо противоречие. Но именно това разнообразие обединява въ едно географско цѣло сложната Родопска планинска областъ.

А. Разбойниковъ

■

ГЛАВНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТИ ВЪ РОДОПИТѢ

За всѣки, който отъ птичи полетъ обхване Родопитѣ, тѣ представляватъ едно замръзнало море отъ планински вериги, пресѣчени съ дълбоки долове и увѣнчани тукъ-таме съ горди върхове. Родопскиятъ лабиринтъ оставя впечатлението, че е непроходимъ, че въ чудния безпорядъкъ на тѣзи долини и възвишения човѣкъ не може да открие входъ, за да проникне въ тѣхнитѣ девствени недра, нито изходъ отъ този дивенъ край на неописуема красота и чудеса на природата. А все пакъ, при едно по-щателно проучване на планината ще се убедимъ, че великиятъ архитектъ на вселената, когато я е създавалъ, въ нейния художественъ безпорядъкъ е опредѣлилъ вѫтрешни линии-вериги, по които човѣкъ лесно и удобно може да я преброди, безъ да се лишава отъ удоволствието да бѫде въ непосрѣдственъ контактъ съ нейнитѣ красоти и величие.

Родопитѣ още въ най-дълбока древность сѫ давали убѣжище на човѣка. Несмѣтнитѣ богатства на тази планина още отъ по-рано сѫ го привличали. Днесъ почти въ всички посоки Родопитѣ сѫ пресѣчени съ удобни шосета и горски пѫтища, а отъ двата края прониква и желѣзницата. Много би могло да се каже за старитѣ съобщителни артерии и сегашнитѣ пѫтища въ Родопитѣ, но това ще ни отклони отъ темата. Ще споменавамъ само мимоходомъ за тѣхъ.

За всички пунктове, споменати по-долу, сѫществуватъ шосета и добре очертани пѫтища и пѫтеки. Обектитѣ, предметъ на настоящето ни описание, за по-голѣма прегледность ще разгледаме на три групи: *западна* — отъ Белмекенъ до долината на р. Въча; *централна* — отъ Въча до Кекезъ (Тополовската рѣка) и *източна* — отъ тази рѣка до р. Марица. Изключваме само найюжната верига, по която минава границата ни съ Гърция.

Когато влакчето, излѣзло отъ гр. Т.-Пазарджикъ, следъ дълго лѫкатушене по Ели-дере, съ пухтене изкочи на Чуката, предъ жадния за просторъ поклоникъ на природата се открива разкошната панорама на Чепинската котловина. Тъй нареченото Чепинско корито прилича на приказна градина, окичена съ вѣчно зелени борови гори, заобиколена отвредъ съ величествени върхове. Като-чели си отнесенъ въ нѣкоя вълшебна страна, далечъ отъ родината. Нѣкой до тебъ шепне: „Това е Швейцария, а не България". Но въ сѫщность предъ насъ е само една малка картина отъ този незамѣнимъ кѫтъ за отдихъ и за лѣкуване. Селищата Лъджене, Баня, Каменица и Ракитово въ Чепинското корито вече сѫ създали завидни условия за престой: удобни и евтини хотели и ресторанти, разкошни бански помѣщения, възможность за лесно, евтино и бързо ползуване отъ всички придобивки на културата. Туристътъ има да изпита тукъ много удоволствия. Все пакъ, още съ пристигането си той замисля за излети.

На 16 клм. отъ Лъджене е разположенъ *Юндола* (1250 м.), на една седловина, постлана съ сочни ливади и обкрѫжена съ борови гори. Тамъ има винаги отворенъ хотелъ и ресторантъ. На 8 клм. по шосето, или презъ гората, е *Чиста-тепе* (Якорудското, 1400 м.). Пѫтьтъ е много живописенъ. Гледкитѣ къмъ дивния Пиринъ и величествената Рила сѫ незабравими. Смущава само присѫтствието на човѣка (въ съседнитѣ схлупени ханчета). Но който иска да бѫде и надъ тази несгода, на 1 часъ северно отъ тукъ, все по билото, е *Кара-тепе* (1800 м.), стари гранични постове при Куртово. Тукъ вече е наистина вълшебно. Величествената тераса, постлана съ цвѣтенъ губеръ,

Скица на Родопитѣ и областьта имъ

предлага приемъ, за да се любувате въ пълна самота на най-високитѣ върхове на Рила и Пирина. Въ низината се вълнуватъ, покрити съ тъмна зеленина, безбройнитѣ хълмове на Доспата. Отлично запазено отъ северозападнитѣ вѣтрове, съ изобилна кристална вода, това мѣсто има условията за идеално лѣтовище. На 4 часа отстои презъ Белмекенъ хижа *„К. Панайодовъ"*, на 3 часа растояние се намира *Джеферица* надъ *Чаиритѣ*, а за 2 часа се спущате обратно въ Юндолъ. Джеферица много по-лесно се догонва презъ гара Сестримо.

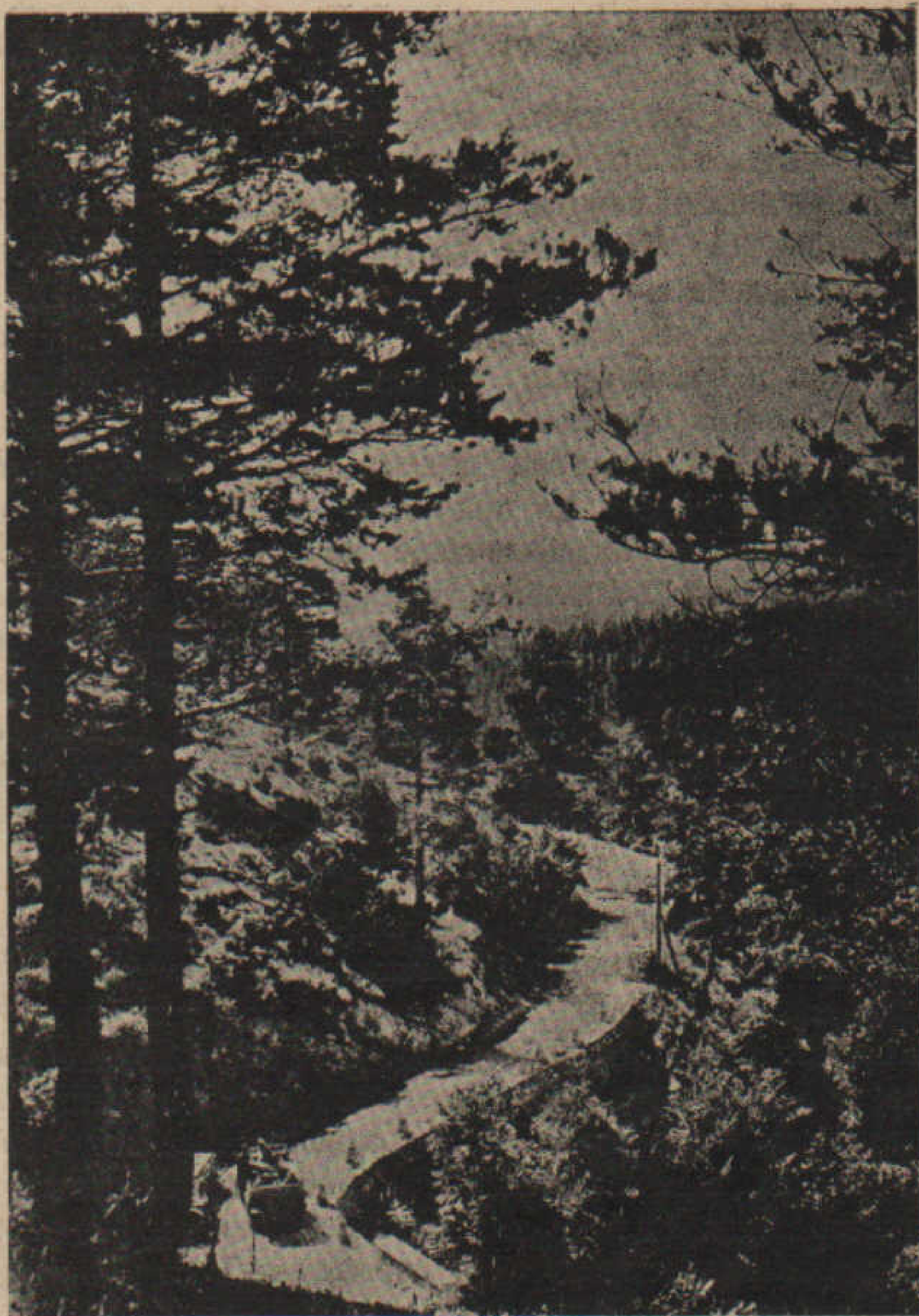
Сютка е върхъ въ Родопитѣ, на 6 часа отъ Лъджене, до който се отива по шосето презъ с. Баня, като на 7 клм. прехвърлите рѣката и поемете все нагоре по гребена. Друга живописна мѣстность е *Кара-тепе* (Неврокопското) на 34 клм. отъ Лъджене, презъ с. Баня и Чехльово, все по шосето. Това е едно високо плато (1500 м.) пресѣчено отъ Балъкъ и Кору-дере, съ разкошна природа. Отъ южнитѣ му ръбове се откриватъ чудесни гледки. Особено отъ самия вр. Кара-тепе (1600 м.). Подъ васъ на 4—5 клм. е сочната долина на р. *Сура*, която предлага обилна пъстърва, мрѣна, вълшебни вирове за къпане, а по пъстритѣ ливади — приятни борови сѣнки за почивка.

Не по-малко съблазнително за туриста е да поеме отъ Кара-тепе презъ Мехмедъ-бейовитѣ юртове за Беглика. Разстоянието е 4 ч., но пжтьтъ е лекъ, живописенъ и увлѣкателенъ. Пжтеката е добре очертана. *Беглика* е едно отъ най-добритѣ високопланински лѣтовища на Родопитѣ. Отъ тамъ лесно се догонва презъ *Семеръ-Аланъ* (1760 м.) върхъ *Баташки-Карлъкъ* (2083 м.). Отъ последния спущането въ историческото с. Батакъ е много лесно. Извънредно живописенъ е и пжтьтъ отъ с. Батакъ презъ Баташкото плато и с. Ракитово за с. Лъджене (все шосе 4 ч.).

Ракитовската пещера е на 3 часа отъ с. Баня, по р. *Лепеница* (дѣсенъ притокъ на р. Ели-дере). Входътъ на пещерата е труденъ (гази се), но затова въ вжтрешностьта се откриватъ много оригинални изненади. За по-голѣмо разнообразие, отъ пещерата можете да се върнете за с. Лъджене презъ с. Ракитово (интересенъ пжть).

Лѣтовището *„Св. Костадинъ"* (1420 м.) е на самото било, което свръзва планинската верига *Каркария* съ вжтрешностьта на планината. Отстои на 16 клм. отъ гр. Пещера и е окржжено съ много хубава борова и букова гора. Отъ тази часть на Родопитѣ остава неизброденъ масивътъ между р. Въча и Стара рѣка, на билото на който се намира усамотеното лѣтовище *Атулука* (1300 м.). Въ politѣ на Родопитѣ е с. Кричимъ, съ стара крепость, и водната електрическа централа *„Въча"* както и историческото Брацигово. Посещението имъ е много лесно съ автомобилъ отъ гр. Пловдивъ.

Централниятъ дѣлъ на Родопитѣ е включенъ между дефилето на р. Въча, на Тополовската рѣка и това на р. Арда (горното течение до в. Кекезъ). Тукъ, безспорно, е най-красивата и най-голѣмата часть на Родопитѣ. Пресича се почти по цѣлото протежение отъ северъ къмъ югъ отъ шосето Пловдивъ—Пашмакли, по което ще видите много исторически живописни мѣстности, но съ това далечъ не ще опознаете планината. Отъ Пловдивското поле този дѣлъ се крие задъ преднитѣ вериги: 1) *Върхътъ* (1633 м.) надъ с. Брѣстовица и Перущица съ приютенитѣ до него селца: Скобелево и Чуренъ; 2) *Шарли* (1631 м.) надъ с. Бойково; 3) *Руенъ* (1320 м.), *Юрукаланъ* (1330 м.) надъ с. Новоселъ и 4) *Безово* (1517 м.) съ *Червената стена* (1515 м.) надъ Бачковския манастиръ. Тѣзи мѣстности сж лесно достжпни дори съ автомобилъ. Вънъ отъ своята китна природа и великолепенъ изгледъ почти надъ цѣлото Тракийско поле и до Балкана (отъ Мургашъ до Българка), тѣ криятъ и много интересни археологически, исторически и природни паметници. Тукъ сж базиликата при с. Пастуша; стариятъ изгорѣлъ български манастиръ Св. Тодоръ надъ с. Перущица; Мома-кале — останки отъ феодална крепость при с. Скобелево; Друмътъ — най-стариятъ и кжсъ пжть за Бѣломорието; Щутаградъ и неразгадания надписъ при с. Ситово; Св. Богородица — старо черковище надъ с. Бойково; римскиятъ водопроводъ „Маарата" при с. Марково; манастиритѣ Св. Георги при с. Бѣлащица, Св. Врачъ надъ с. Куклинъ, Св. Кирикъ надъ с. Горно-Воденъ; „Асеновата крепость" надъ гр. Станимака; мана-

Шосето Лъджене—Батакъ Сн. К. х. Радоновъ

стирътъ Св. Петка; курортниятъ пунктъ Гондавода; пещеритѣ Топчика и Леденика на Чаушовското плато и Бачковскиятъ манастиръ.

По билото на тритѣ първи вериги се отива презъ вр. *Модеръ* (1992 м.) въ хижа *„Персенкъ“*. Пжтищата сж леки и добре очертани. Отъ с. Скобелево презъ вр. Модеръ до Персенкъ е 4 часа. Отъ с. Бойково до с. Ситово е 3 ч., а отъ тамъ надъ с. Лилково (1 ч.), край Модеръ — вр. Пелафъ-тепе до хижа „Персенкъ“ (4 ч.). Пловдивъ—Юрукъ-аланъ до хижа „Здравецъ“ е 25 клм., а отъ тамъ до *Бѣла-черква* е 10 километра. Бѣла-черква е вече първокласенъ курортъ съ хотелъ и ресторантъ (презъ сезона). Има повече отъ 40 частни вили. По своята красота въ близки и далечни пейзажи той държи рекордъ. Отъ тукъ до хижа „Персенкъ“ е 5 часа пжть, все по билото. Хижата „Персенкъ“ може да бжде посетена и съ автомобилъ презъ с. с. Хвойна—Орѣхово. Отстои отъ последното село на 2 и пол. часа.

Природата е щедро обсипала съ дивни красоти и масива на вр. Персенкъ. На 1 и пол. часъ отъ хижата сж самиятъ Персенкъ и Персенкъ-тепе (2075 м.). Отива се по стария пжть презъ мѣстностьта Мезаръ-гидикъ. На 2 и пол. ч. отъ хижата сж и прочутитѣ мостове *Еркюприя*. Въображението мжчно може да си представи и по най-сполучливи снимки или рисунки това чудо на природата. Двата естествени моста сж единъ до другъ. По своята архитектура, линии, оригиналность и красота, тѣ сж единствени въ свѣта. Сега водата продължава да работи, като открива нови входове за пещеритѣ въ вжтрешностьта на масива Кара-баиръ.

Отъ хижата „Персенкъ“ презъ мѣстностьта Еремиица за 3 часа се стига на планинския масивъ *Кара-балканъ*, кждето, въ мѣстностьта Чефлика, се развива курортно мѣсто. Пжтьтъ извежда на мѣстностьта Езерото, отъ кждето се открива чудесна панорама. Най-високитѣ върхове на Централнитѣ Родопи образуватъ насреща една почти отвесна стена, започваща съ вр. Чепеларски-Карлъкъ (2191 м.), вр. Калъчъ-бурунъ, вр. Арнаутъ-каба, вр. Букова-планина, вр. *Караманджа* и свършва съ вр. *Чилъ-тепе* (2100 м.) и *Енихан-тепе* (2000 м.). Подъ Карлъка, на едно високо, доста продълговато плато, сж пръснати бѣлитѣ кжщи на с. *Гела*, съ стройна църква на западния край и мѣстностьта Стикълъ на източния. Това сж българскитѣ *Тироли*. Множество стада сж плъзнали по пасищата и придаватъ особена прелесть на пейзажа. Продължимъ ли все по билото на веригата, по която сме дошли до тукъ, ще догонимъ презъ мѣстностьта Мечитѣ-гробове, Ай-чалъ, *Помпоровото* — вр. Караманджа. За предпочитане е, обаче, да се спустне човѣкъ презъ с. Върбово въ с. Широка-лжка (4 ч.), а отъ тамъ да се изкачи на вр *Карлъкъ*. Пжтьтъ отъ Широка-лжка за върха е само въ началото стръменъ (1 ч.), следъ което е много живописенъ и приятенъ. Минава се край с. Гела и на 1 ч. отъ него е пещерата *Леденика*, интересна въ всѣко отношение, особено съ постоянно намиращия се въ нея ледъ. Отъ тамъ все нагоре презъ мѣстностьта Башодаица (било) за 1 и пол. часа се стига на върха. Величествена и безкрайна е гледката, която се разкрива: на югъ сж очертани всичкитѣ планински вериги до Бѣломоре, отъ Халкидонъ до Самотраки; на западъ се синѣятъ Панаръ-дагъ, Али-ботушъ, Пиринъ, Рила; на северъ погледътъ стига дори до Стара-планина; на изтокъ сж проснати Родопитѣ съ Карлъкъ-дагъ надъ Гюмюрджина. Непредаваеми сж чувствата, които вълнуватъ зрителя на тази гледка. Стигнали на възбогъ, не се отклонявайте отъ най-красивия пжть, който ви предстои. Тръгнете на изтокъ все по билото. Има хубава пжтека, която води за Калъчъ-бурунъ, Мезаръ-гидикъ и Арнаутъ-каба. После се спустнете на *Ешекъ-кула*, кждето шосето Пашмакли—Широка-лжка пресича билото. Отъ Ешекъ-кула презъ прочутата по пъстрота и красота гора *Ардашлж* (Букова планина) излизате на *Помпоровото*, на 40 минути отъ което се издига вр. *Караманджа* (1900 м.) и езерото подъ него, съ вълшебенъ, приказенъ изгледъ. На 1 часъ е прелѣзътъ Св. Георги, презъ който минава шосето за Райково; още на 1 часъ е *Роженъ* — разкошни ливади, заобиколени съ китни елови гори, по шосето Чепеларе—Пашмакли, кждето нѣкога е ставалъ голѣмъ съборъ. Все по билото (добре очертана пжтека) презъ Калъчъ-бурунъ, Момина-вода (много студена и вкусна вода) и Мурджови

Кукленскиятъ водопадъ Сн. К. х. Радоновъ

Долината на р. Чая

Баташкиятъ балканъ

пожаръ се догонва за 3 и пол. часа *Имаретъ-дере*. Това е идеална мѣстность съ изобилна вода, рѣка, слънчеви ливади и девствени гори. Очертава се вече като курортъ.

На 2 часа отъ тукъ е вр. *Чилъ-тепе*. Като на длань отъ него се виждатъ цѣлитѣ Източни Родопи, безъ да може нѣщо да закрие панорамата. Чилъ-тепе е единствениятъ връхъ, отъ който, при добро време и освѣтление, може да се види Бѣломоре, като свѣтла ивица, разбира се. На нови 2 ч. е *Енииханъ-тепе*. При ясно време отъ него се вижда Одринъ. Тѣзи два върха съ обширнитѣ си пасища, съ несмѣтнитѣ си богатства, съ обилнитѣ си води (на самия връхъ Енииханъ-тепе има чешма) постоянно привличатъ населението, което и сега, по стара традиция, празднува на тѣхъ и коли курбанъ всѣка година.

Продължете презъ Караколасъ (1800 м.), Карамушъ, по билото подъ *Аква-тепе* (1600 м.), *Арпа-гедикъ* (1400 м.), *Инкая* (1250 м.), *Кекезъ* (1540 м.), за да се спустнете презъ с. Тополово въ полето, или по-добре минете презъ с. Еркюприя и Чаушовското плато, за да се спустнете въ Бачковския манастиръ и отъ тамъ въ Станимака. Отъ Чилъ-тепе върнете се презъ Мурджови-пожаръ — Радюва-планина — Нареченскитѣ бани или с. Югово въ гр. Станимака.

Източниятъ дѣлъ, който вече познаваме отдалечъ, е по-достѫпенъ. Посетете Хасковскитѣ минерални бани и надъ тѣхъ вр. *Аида* (1144 м.). Отъ гр. Свиленградъ посетете с. Мезекъ, кѫдето ще видите останкитѣ отъ голѣма стара византийска крепость и новитѣ разкопки на тракийски могилни гробници. Изкачете се и на вр. Куртъ-кале. Съ влака за Кърджали може да се иде до *Шейтанъ-кюприю* на р. Арда и с. Пчелинъ, за да се види едно чудо на природата — идеаленъ баражъ. Наблизо има стара феодална крепость.

Както казахме, най-южната верига на Родопитѣ, по която днесъ минава границата, сега, по понятни причини, не може да бѫде обектъ на туристически посещения. Не споменавамъ въ изложението си селищата и долинитѣ на Родопитѣ, защото ще ги видите отъ височинитѣ. Ще намѣрите на картата лесно всѣко едно, пъкъ и ще прочете за по-важнитѣ отъ тѣхъ въ брошури и списания. Почти навсѣкѫде ще срещнете родопци. Това сѫ любезни, трудолюбиви и честни хора. Довѣрете имъ се. Тѣ сѫ бедни овчари или кираджии, които заслужаватъ да се отнесете братски съ тѣхъ.

Д-ръ Вас. К. Пѣевъ.

НАРОДНОСТНИЯТЪ ЛИКЪ НА РОДОПСКАТА ОБЛАСТЬ ВЪ МИНАЛОТО И ДНЕСЪ

Срѣдната географска височина на Родопа, недостигваща снѣжната линия; произволно кръстосанитѣ хоризонтално и вертикално въ разни направления склонове, нарѣзи, гънки, долини и седловини; сравнително не голѣмата стръмнина на билата и спускащитѣ се отъ тѣхъ склонове и бърда; здравословниятъ и мекъ планински климатъ, плодовитостьта на почвата, колкото инакъ и да е оскѫдна по пространство, и най-после голѣмата изгодность за отглеждане и запазване на дребенъ и едъръ добитъкъ — всичко това е привличало още първобитния човѣкъ въ най-далечната праисторическа епоха да си избере за постоянно жилище и планинскитѣ дебри.

Родопската область изцѣло е почти населяема планина, съ малки изключения на западната ѝ часть, дето сѫ най-високитѣ ѝ върхове и поляни.

Въ Родопската область има следи отъ стари изчезнали селища, други, образувани по-сетне, и сега нѣкои още сѫществуващи на височина надъ 1800 метра.

Иматъ се всички основания да се вѣрва, че още пещерниятъ човѣкъ е обиталъ тия чаровни планини, любувалъ се и господарствувалъ надъ тѣхнитѣ дивни чукари, китни и росни поляни съ долини и ведри кристални висини, надпреваряйки се съ тънконогитѣ горски сърни и рогатитѣ елени. Въ

Че..инската рѣка съ вр. Клептуза

Горни Юндолъ

Сн. К. х. Радоновъ

пещерата въ подножията на Персенкъ и Модъръ-тепе при с. Орѣхово сѫ се намирали доскоро, а вѣроятно е и още да има, човѣшки кости, поради което и се именува *човѣшката дупка*. Такива остатъци отъ човѣшки и животински кости, разказватъ, се намирали и въ друга подобна пещера при помашкото село Пашевикъ въ южнитѣ родопски склонове по стария пѫть за Ксанти, сега въ Гърция. Не може, следователно, да бѫде изключена възможностьта да се намиратъ подобни следи отъ човѣшки животъ и въ други изъ многобройнитѣ въ областьта навсѣкѫде находящи се подобни пещери и подмолни, подскални навеси — скривалища. Дългото политическо черно и тежко робство е оставило тази планинска область най-непозната, неизучвана, една напълно незнайна страна отъ българскитѣ земи въ много отношения, а най-много въ праисторическо-геоложко, археоложко и антроположко такова. Първитѣ исторически жители въ цѣлата Родопска область съ Бѣломорието включително и изобщо въ предѣлитѣ на днешна България сѫ били тракитѣ, силни, едри и войнствени, а заедно съ това и добри скотовъдци, земледѣлци и рудокопачи. Дѣлили се на многобройни племена, които постоянно враждували помежду си и поради това били некадърни да образуватъ трайно държавно-политическо господарство и да запазятъ по тоя начинъ нито политическата си свобода и независимость, нито пъкъ своето народностно сѫществуване. Особено упорити, юначни и свободолюбиви сѫ били *беситѣ* или *сатритѣ* въ западната половина на Родопската область и *сапеитѣ* и *кайлалетитѣ* — въ областьта на Арда. Споменаватъ се още и *диитѣ* и *агриянитѣ*, отъ които името на последнитѣ се мисли, че е упазеното и днесъ име *ахряни* на родопскитѣ помохамеданчени българи — помацитѣ. Въ родопскитѣ поселения безъ разлика на вѣра сѫ известни и употрѣбителни думитѣ *сатъръ*, голѣмъ месарски ножъ, и *беса*, което значи клетва за строго изпълняване дадената дума, или сторено за нѣщо намѣрение. *Стори го сатъръ, даде му единъ сатъръ, та да го повни*, значи накълца го, унищожи го до край, или пъкъ навика го, наби го, че има да помни. *Бѣсата бѣса да го знаешъ*, или пъкъ *еднажъ казалъ бѣса, ни утстипа*, т. е. далъ дума, по никой начинъ не се повръща.

Тракитѣ сѫ имали своя самобитна култура отъ която древнитѣ гърци много нѣщо сѫ възприели. И въ Родопската область често се намиратъ мраморни статуи на познатия въ археологията и историята тракийски конникъ, а на много мѣста изъ цѣлата планинска вѫтрешность стърчатъ и тракийски могили. Буйни, съ необикновена енергия, страстни и храбри въ войни и отлични стрелци, тракитѣ сѫ били търсени и наемани войници отъ много близки други завоевателни народи. Съ помощьта на родопскитѣ планинци войници Александъръ Велики покорилъ Мала-Азия. Тѣ по-после пълнѣли и римскитѣ легиони, съ орѫжието и храбростьта на които се закрепило и разширило римското владичество и високата римска култура. Родопскитѣ беси и агрияни отчаяно бранили своята свобода въ планинитѣ и трѣбвало дълго време да се воюва съ тѣхъ, докато ги подчинятъ. И пакъ това станало само следъ като имъ дали известни права и единъ видъ полунезависимость. Колкото отъ една страна тракийскитѣ племена сѫ били силни и възприемчиви на култура, толкова отъ друга тѣ били меки и податни на чужда култура, чуждъ езикъ и претопяване. Така презъ времето на римското владичество лесно се романизирали; въ съприкосновения търговско-икономически и политически съ гърцитѣ на югъ и по-после презъ образуването и сѫществуването на Византия, много отъ тѣхъ, тракитѣ, се погърчили. Но най-лесно и почти безследно и масово се пославянчили, побългарили. Презъ V и VI вѣкове сл. Хр. цѣлиятъ Балкански полуостровъ, та чакъ и срѣдиземноморскитѣ острови напълно и всестранно се заливатъ съ славянския порой и къмъ VIII и IX в., съ образуването на първото българско царство и възприемане на християнството, тракийскитѣ племена и въ Родопската область и въ Бѣломорието досущъ изчезватъ. Това твърдятъ и византийскитѣ лѣтописци отъ оная епоха. Прокопий, съвременникътъ на Юстиниянъ Велики, казва, че въ 549 г. цѣлитѣ тракийски планини, Родопитѣ, въ всичката имъ цѣ-

лость, напълно били заселени съ славяни и че въ 551 г. единъ славянски отрядъ въ Западна Тракия нападналъ и унищожилъ града Топиръ на брѣга на Бѣло море до р. Места. Другъ тогавашенъ историкъ, сириецътъ Иоанъ Ефески, пъкъ пише: *„На третата година отъ царствуването на Тиверия Победоносни* (581 г.) *проклетиятъ славянски народъ потегли и нахлу по цѣла Елада, въ околноститѣ на Солунъ и по цѣла Тракия“*. . .

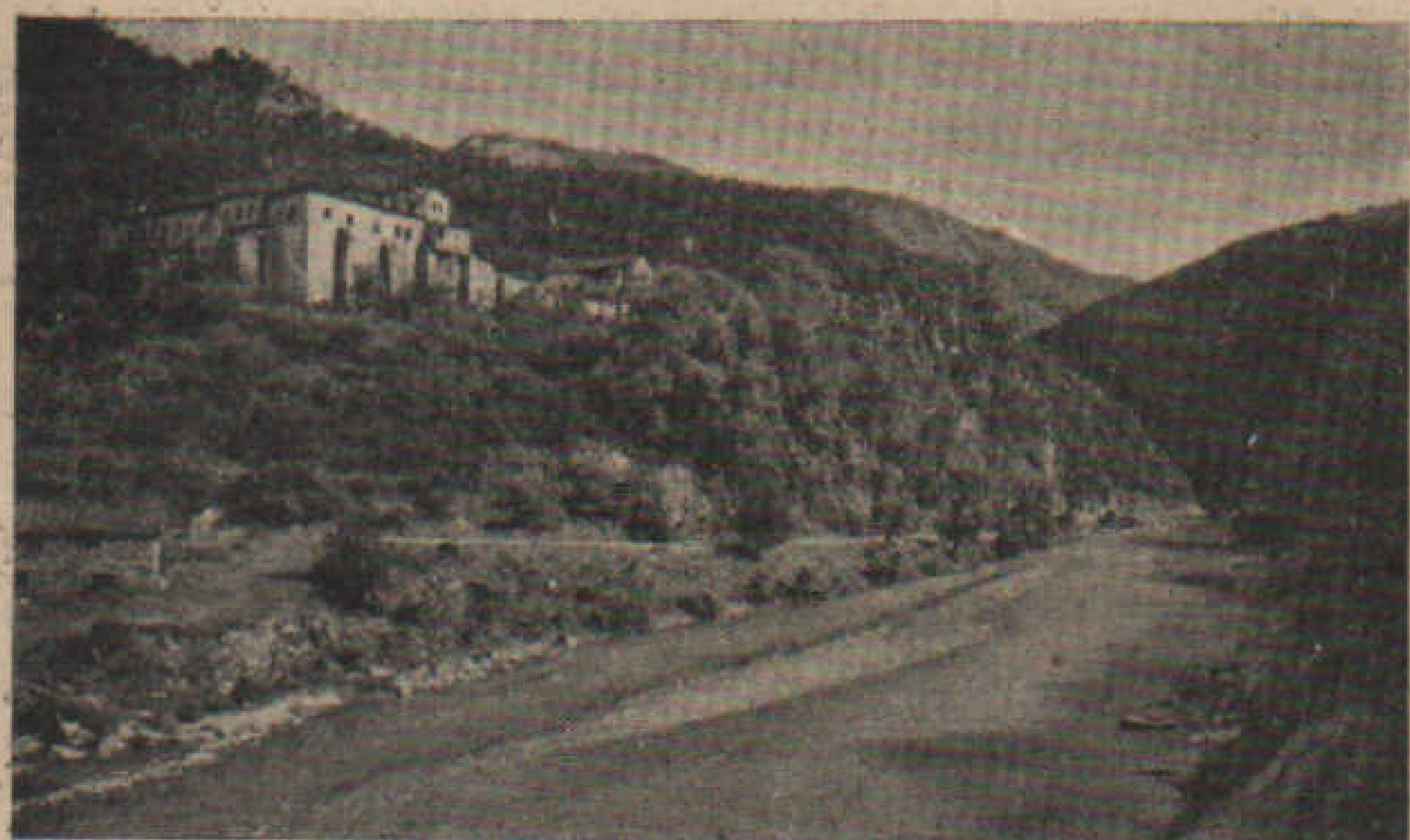
Така, отъ най-далечна древность, та до V—VI в., народностниятъ ликъ на Родопската область, включително и съ Бѣломорието на югъ, е билъ тракийски, т. е. населението ѝ е било изцѣло само траки. Иматъ се всички основания да се мисли и вѣрва, че древнитѣ гръцки, по самия бѣломорски брѣгъ на изгоднитѣ му и достѫпни мѣста, търговски колонии не само не ще да сѫ били особено голѣми и значителни, но тѣ сѫ били и непостоянни и често пѫти унищожавани и не всички впоследствие възобновявани, а при това сѫ били още и смѣсени съ траки, които лесно се елинизирали. Известни сѫ запазенитѣ до днесъ имена на старитѣ поселища Макри, Макрония и Булустра на самия брѣгъ. Има ли нѣкакви следи и какви сѫ тѣ, останали до днесъ отъ първитѣ, старитѣ тракийски жители и въ тая область, било въ топонимията, както споменатитѣ по-горе, било въ преданията, въ бита и въ говора и пр. на днешнитѣ мѣстни жители, това не се знае, но въ всѣки случай не може да се отрече, че досущъ такива нѣма. Цѣлата страна още не е изучена нито въ едно отношение, както въ нейното далечно и по-близко минало, така и въ днешното ѝ състояние, особено въ областьта на народоуката.

Отъ Солунъ презъ Филипи (Драма) въ Родопската область още въ първитѣ времена следъ Христа прониква и бързо се разпространява и здраво насажда християнството, което внася новъ животъ въ мѣстното население, развива се и се издига цѣлата страна въ новъ духовенъ и черковенъ култовъ битъ и строй съ чисто християнски мирогледъ и добродетели. Това се потвърждава днесъ не само отъ многобройнитѣ развалини и предания на стари едновременни манастири, черкви и оброчища, отъ хилядитѣ названия на богомолни мѣста съ имената на християнски светии и евангелски събития, но още и отъ голѣмата религиозность и чисти християнски нрави и обичаи, съ каквито се отличаватъ тѣзи планински поселения.

Преживѣлицитѣ на Родопската область презъ дългия периодъ отъ V, та до днесъ, XX вѣкъ, сѫ и голѣми, разни и твърде тежки. Държавната граница, политическата, а съ това и стопанско-икономическата, между Византия и България и презъ първото, и презъ второто български царства често се е мѣнявала въ тая планинска область и всѣкога това е ставало съ кръвопролитни войни и опустошения. Всѣка отъ тѣзи две държави е правила всичко възможно, щото тая обширна и отъ голѣмо военно и политическо значение планина да бѫде въ предѣлитѣ ѝ държавни. Особено за Византия въ онова време тя е била отъ жизнено значение и необходимость за цѣлостьта и сѫществуването на империята ѝ, защото се е осигурявала връзката между столицата ѝ Цариградъ съ Солунъ и по-нататъкъ земитѣ ѝ на югъ къмъ Пелопонезъ и западъ къмъ Епиръ и Адриатика. Освенъ това мѣняване кога по-навѫтре, кога на северъ на граничната линия, но и отъ първото и пълно заседване и въ Родопската область на славяно-българитѣ, та до началото на IX в., а следъ това отъ началото на XI, та до края на XII в. цѣлата область е бивала изцѣло и напълно подъ властьта на Византия и последната безпрепятствено, всестранно и пълновластно е можела да налага елинизма съ своя езикъ и култура надъ подчиненитѣ си славяно-български поселения. Следъ идването и настаняването пъкъ на турцитѣ въ Балканския полуостровъ, Родопската область увеличава своето и военно, и държавно-политическо значение. Турскитѣ султани водятъ кръвопролитни нашествия въ плинината, заселватъ чистокръвни турци изъ Азия въ северо-източната ѝ часть отъ източната часть на Родопа, днешниятъ Мастанлийски окрѫгъ, а презъ XVI в. съ кървави насилия и поголовно налагатъ мохамеданската вѣра надъ родопското и крайморското население, днешнитѣ помаци, като една малка часть едва сполучва да се спаси и запази прадѣдовската си християнска вѣра. Този трагизъмъ е билъ най-голѣмиятъ и най-унищожителниятъ за цѣлата тая страна, инакъ отъ рано, най-рано отъ всички български земи, духовно и културно доста високо издигнала се.

Но вънъ отъ всичко това тая българска область е и често опустошавана и отъ ужасни епидемии, суши и гладъ, разбойнически нахлувания и други вѫтрешни борби и междуособици по-рано отъ боляри, а по-после и отъ турски аяни, спахии и др. турски властници. Думата *селище* отъ развалини и предания на стари презъ разни времена сѫществували и унищожавани села и колибаци изъ обширната область изобилст вуватъ навсѣкѫде и тоже сочатъ на тежкото минало, каквото, за голѣмо нещастие, е и настоящето не розово главно въ поминъчния животъ на страната и тая у насъ, и въ южната ѝ половина въ предѣлитѣ на Гърция.

Презъ всичкото време на първото, второто и третото български царства очитѣ, стремежътъ на българскитѣ царе и българското племе сѫ били обърнати къмъ югъ — по долината на Марица, Места и Струма и главно презъ Родопската область — да се сдобиятъ съ естествената държавна граница на югъ на бѣломорския брѣгъ, за да имаме и ние като народъ свободенъ и откритъ съ свѣта морски пѫть, който да крепи както стопанско-икономическитѣ устои и животъ на народа ни, така и неговото народностно сѫществуване и политическа независимость и свобода. И на нѣколко пѫти въ нашия исторически животъ българското войнство е постигало тая всенародна цель. Това българскиятъ войникъ постигна и презъ 1912 г., но други фактори презъ 1919 и 1920 г. ни отнеха тъй скѫпо придобитото бѣломорско крайбрѣжие.

Бачковскиятъ манастиръ — общъ изгледъ

Ние трѣбва на всѣки цена да имаме държавната си граница на бѣломорския брѣгъ. Това е въ интереса и на сегашнитѣ временни тамъ господари; това е въ интереситѣ и на балканския миръ, изобщо, на добритѣ съседски отношения и взаимно благоденствие на балканскитѣ народи.

И българската туристика трѣбва да бжде носитель и крепитель на тая велика национална задача и устремъ. Българскиятъ туристъ трѣбва да обхожда дивнитѣ природни красоти на Родопската область, да я познава отблизо и всестранно и да поддържа и засилва националния духъ, сила и вѣра въ постижението на тоя 15-вѣковенъ устремъ и заветъ на българското племе

Ст. Н. Шишковъ

ЛЕГЕНДАТА ЗА РОДОПА И ЗА ПЛОВДИВСКИТѢ ТЕПЕТА

Споредъ народнитѣ вѣрвания, имало едно време гиганти, които сж населявали земята, борили сж се съ боговетѣ и сж отстоявали правото на човѣка за свободенъ животъ и благоденствие. Такъвъ единъ гигантъ е билъ Прометей, който отнелъ огъня отъ небето и научилъ хората да си служатъ съ него. За тази му дързость той, както казва преданието, билъ жестоко наказанъ отъ боговетѣ, като билъ прикованъ върху една огромна скала на Кавказъ, кждето орлитѣ изкълвали месата му.

Бачковскиятъ манастиръ — костницата

Другъ такъвъ гигантъ е билъ стариятъ Балканъ, владетель на пространствата между Черното, Синьото и Бѣлото морета, който е закрилялъ народитѣ, населяващи неговитѣ долини и ги запазвалъ отъ стихиитѣ, изпращани отъ боговетѣ. Величественъ и благъ, той е билъ истински покровитель и стражъ за хората. Неговото гордо издигнато чело почти е опирало въ небесата. Но пазвитѣ му били като майчини скути, люлка за народитѣ и изворъ на тѣхнитѣ радости.

Подъ суровия видъ и вѣчната загриженость на стария Балканъ е пламтѣло едно отзивчиво сърдце, често вълнувано отъ неправдитѣ, които се вършатъ на земята. Самотенъ въ висинитѣ и съ погледъ, обърнатъ къмъ Егея, той се радвалъ отдалечъ на Родопа, най-хубавата между женитѣ, която обичала да се спуща отъ югъ до брѣговетѣ на рѣка Марица, да се кжпе въ нея и да се оглежда на огледалната й повръхность. Съ нищо той не давалъ да се разбере, че му е присърдце щастието на тази очарователна девойка, за да не смути нейното безгрижие, игритѣ, смѣха и веселието й по китнитѣ брѣгове на Марица.

Бачковскиятъ манастиръ — пейзажъ предъ Клувията

Сн. Гр. Пасковъ

Родопа имала своитѣ царствени чертози въ планинитѣ южно отъ рѣката, всрѣдъ вѣковнитѣ ели и борове, кждето славеитѣ сж я събуждали съ пѣснитѣ си, за да приветствува изгрѣва на слънцето. Сѣкашъ това била усмивката на живота, най-хубавиятъ цвѣтъ на земята, създаденъ да радва погледитѣ и сърдцата.

Съ часове Родопа оставала надвесена надъ гладкитѣ води на Марица, и тогава всичко наоколо затихвало, за да не смущава призрачнитѣ ѝ блѣнове. А тамъ, нейде дълбоко въ синия виръ, две тъмни очи се отправяли къмъ нея, жадни да я приласкаятъ. Посейдонъ, богътъ на моретата, чулъ вече за божествената хубость на Родопа и по водитѣ на Марица идвалъ скришомъ да се любува на девойката.

Дълго време тя не забелязвала очитѣ, втренчени въ нея, но когато ударилъ и нейниятъ уреченъ часъ, тя започнала да се вълнува по-силно отъ аромата на теменужкитѣ и инстинктивно да поправя естественитѣ кѫдрици на разкошнитѣ си коси, за да стане още по-хубава. Копнежътъ на Посейдона проникналъ и въ сърдцето на Родопа, и тя още по-дълго се заседявала край брѣговетѣ на Марица...

Загриженията Балканъ вече не чувалъ кръшния ѝ смѣхъ, защото мисъльта и чувствата на Родопа били всецѣло отдадени на Посейдона. Както всички влюбени и тя не виждала нищо друго, освенъ любимия си, когото напразно очаквала понѣкога. Посейдонъ билъ богъ и за него любовьта на Родопа била само едно преходно развлѣчение. Скоро тя му омръзнала и той се понесълъ къмъ други брѣгове да дири нови удоволствия.

Помрачилъ се погледътъ на Родопа и тя отъ день на день ставала все по-тѫжна. Подъ сърдцето си тя усѣщала плода на любовьта ѝ съ Посейдона, а него вече го нѣмало да сподѣли тази нейна съкровена тайна.

Балканътъ свивалъ вежди и бури отъ негодувание помрачавали челото му, като виждалъ мѫкитѣ на Родопа. Скоро тя станала майка и пакъ съ мѫжка рожба на рѫце, бледа като луната, слизала край брѣговетѣ на Марица да чака търпеливо своя прелъстителъ. Детето си тя нарекла Евмолпъ, което значи владетель на долината, защото било родено тамъ, въ полето, край тихата пълноводна рѣка, когато тя мечтаела за Него.

Единъ день Посейдонъ дошелъ, взелъ грубо детето отъ рѫцетѣ на Родопа и го изпратилъ при сестритѣ си отвѫдъ моретата, да бѫде възпитано на Изтокъ, въ страната на мѫдростьта. Родопа тихо плакала, а Посейдонъ ѝ се надсмивалъ. Тя, отчаяна, жестоко подиграна, най-после се упѫтила самотна къмъ своитѣ чертози, почувствувала се най-нещастна.

Тогава гордиятъ Балканъ не изтърпѣлъ, възправилъ се разяренъ, отметналъ кичуритѣ надъ челото си и съ стихийна сила запратилъ огромни скали върху Посейдона. Всичко занемѣло, само звездитѣ отгоре примигвали, уплашени предъ тази страховита гледка.

Уви, отправенитѣ върху Посейдона каменни блокове паднали на мѣстото, кѫдето Родопа му се отдала, безъ да могатъ да убиятъ Безсмъртния. Разгнѣвенъ отъ тази дързость на гиганта, Посейдонъ разклатилъ земята отъ основитѣ и вкаменилъ дѣсницата, която се осмѣлила да посегне на Него. Балканътъ билъ пораженъ, и днесъ ние го виждаме цѣлъ превърнатъ въ камъкъ, излегнатъ неподвижно да тѫгува по Родопа. Тя сѫщо се загубила въ една отъ пещеритѣ на планината, а божествената ѝ хубость е разлята щедро по Родопитѣ, кѫдето по-късно Орфей изсвири на арфата си своитѣ най-хубави пѣсни.

Въ старитѣ книги нейде има записано, че Евмолпъ, като порастналъ, се върналъ да дири майка си и се заселилъ край рѣка Марица, на днешнитѣ пловдивски тепета, като пръвъ житель на този живописенъ стариненъ градъ.

Д-ръ Ал. Пѣевъ

Родопитѣ къмъ Чепеларе — Аер. сн.

РОДОПИТѢ ВЪ СТОПАНСКО ОТНОШЕНИЕ

Резултатътъ за нашитѣ национални интереси отъ общоевропейската война бѣ тоя, че отново се отне отъ нашата страна онази малка ивица земя край Бѣло море, която добихме следъ балканската война. Следъ тия две злополучни за насъ войни, страната ни се лиши отъ най-богати и плодородни територии, а се влючиха цѣлитѣ Западни, Централни и отчасти Южни Родопи.

Не сѫ само великолепието и пленителнитѣ красоти на Родопитѣ, които поразяватъ вдълбочения наблюдатель. Надземнитѣ и подземнитѣ богатства, съ които природата е надарила Родопитѣ, само въ най-общи черти могатъ да бѫдатъ предадени въ колонитѣ на едно списание, по специаленъ случай.

И до днесъ населението изъ Родопитѣ употрѣбява дървеното орало, безъ да си служи съ каквито и да било други нѣкои особени уреди и машини, употрѣбявани при модерното земледѣлие. Въ това направление, все пакъ, макаръ и бавно, но прави се крачка напредъ презъ последнитѣ години. Отъ зърненитѣ храни на първо мѣсто иде царевицата; следъ това иде ръжь, после пшеница, овесъ, ечмикъ и др. Церевицата се обработва найвече отъ помашкото население. Подобно на японцитѣ, които като ежедневна храна употрѣбяватъ и се задоволяватъ само съ оризъ, така и помацитѣ, населяващи Родопитѣ, чиито нужди сѫ твърде ограничени и претенциитѣ много скромни, се чувствуватъ благодарни и доволни, ако иматъ осигурена царевична храна. Полученитѣ количества храни изъ родопскитѣ обработваеми площи далечъ не сѫ достатъчни да изхранватъ самото население; храни се донасятъ отъ вѫтрешностьта на страната. Картофитѣ и варивата тоже заематъ първо мѣсто въ храната на родопското население. Индустриалнитѣ растения—тютюнъ, ленъ, конопъ и др. — сѫ тоже застѫпени земледѣлски култури, отъ които ленътъ и конопътъ само за локални нужди на населението, а тютюнопроизводството, особено засилено въ басеина на Арда и Централнитѣ и Източни Родопи, е главниятъ поминъкъ на ония мѣста. Овощарството е слабо застѫпено; овощни градини въ истински смисълъ на думата днесъ нѣма, макаръ да има на много мѣста отлични благоприятни условия за него; по южнитѣ склонове виреятъ маслини, смокини, нарове и др. Пчеларството, въ примитивна форма, като страниченъ поминъкъ на населението, се срѣща често; условията за него сѫ налице: естествени ливади и пасбища има доста. Въ известни селища се срѣщатъ стопани съ по 100 — 200 първобитни кошери. Сѫществуватъ добри условия и за развитие на интензивно и рентабилно бубарство. Лозарството, като отдѣленъ отрасълъ на земледѣлието, е слабо развито, нито има смисълъ да се широко разраства и обособява като отдѣленъ поминъченъ отрасълъ. Ливадитѣ и пасбищата представляватъ тоже богата храна за добитъка. Условия за едно голѣмо скотовъдство сѫ тоже налице. Голѣмитѣ и малки хармонични звънци по добитъка, съ своя благозвученъ звънъ и мелодия, не рѣдко ли сѫ оглушавали лѣте планинаритѣ-туристи? Свиневъдството и птицевъдството далечъ не сѫ така развити, макаръ да сѫществуватъ условия за това. Една отъ причинитѣ за слабото развитие на птицевъдството, особено въ тютюнопроизводителнитѣ центрове, е тая, че домашнитѣ птици ровятъ и похабватъ тютюневитѣ разсади. Горското стопанство съставлява единъ отъ най-главнитѣ поминъци на родопското население.

Руднитѣ богатства въ Родопитѣ представляватъ доста голѣмъ интересъ. Срѣднородопската рудна область представлява единъ неизчерпаемъ източникъ на оловни, оловно-сребърни, медни и други руди, които, вкупомъ взети, съставляватъ едно отъ най-ценнитѣ наши национални богатства. Нѣкои отъ тѣхъ сѫ били използувани още по време на източната римска империя, отъ римлянитѣ; има строени пещи за разтопяване рудата и пр. Отъ онова, що е изследвано досега и по броя на запазенитѣ периметри и дадени концесии се вижда, какво родопскитѣ подземни богатства могатъ да се сравнятъ съ ония на Рурската область. Онова, което е направено досега, е твърде малко, за да може да се има една пълна и истинска представа за ония богатства, които се криятъ въ недрата на Родопитѣ. Миннитѣ богатства на Родопитѣ даватъ надежди за създаването на една едра минна индустрия, която по размѣри би могла да бѫде първата въ страната ни. Кариери — гранитни и мряморни — въ Родопитѣ има въ разни мѣста, но безъ особена стойность и сѫ използувани само за локални нужди. Сѫщо така отъ голѣма полза и широко значение сѫ и топлитѣ минерални води, които изобилствуватъ на разни мѣста изъ Родопитѣ.

Занаяти. Отъ нѣкогашното многобройно абаджийско съсловие, членоветѣ на което сѫ ходили на гурбетъ изъ широкитѣ равнини на Бѣломорска Тракия, изъ островитѣ на Бѣло море и въ Мала-Азия, днесъ сѫ останали жалки останки; новиятъ духъ на времето, както и новата граница между България и Турция, наложиха това новосъздадено положение. Тоже, ако въ миналото можеше да се говори за едно силно развито дюлгерство, бакърджийство и свързаното съ него калайджийство, сега за сѫщото нѣщо и дума не може да става, съ изключение на нѣкои заселища — като Устово, напр, чиито бакърджийски произведения и досега се славятъ съ своята добра и съвършена изработка.

Индустрията, взета въ строгия смисълъ на думата, е извънредно слабо развита Изключая тукъ-таме нѣкои едри дърводѣлски моторни фабрики, такива за изкопаване руди и за елекрическа енергия, останалитѣ, като: дараци, тепавици, воденици, дъскорѣзници и пр., сѫ дребни малки заведения, които работятъ твърде кратко време и то само за задоволяване локални нужди.

Кооперативното дѣло между родопското население е въ подемъ. Първо мѣсто отъ коопера-

Мѣстностьта Момина-вода
(Между село Чепеларе и Имаретъ-дере)

Входъ за Ракитовската пещера

Село Манастиръ-махле — 1600 м.
Сн. тур. д. „Безово"

циитѣ държатъ производителнитѣ (тютюневитѣ и трудово-горскитѣ); следъ това идатъ кредитнитѣ и потрѣбителнитѣ.

Кредитътъ изъ родопскитѣ заселища се явява въ дветѣ свои главни форми: организиранъ и неорганизиранъ. Първиятъ се представлява отъ Б. н. б. и Б. з. б. и отчасти отъ популярни банки; неорганизираниятъ — отъ нѣколко по-богати търговци, които разполагатъ съ излишни срѣдства и кредитиратъ въ пари, стоки, храни и други предмети отъ първа необходимость.

Пѫтнитѣ съобщения доскоро бѣха оскѫдни. Днесъ имаме хубави шосейни пѫтища, които пресичатъ Родопитѣ: Дьовленъ — Кричимъ и Станимака — Чепеларе. Наскоро се откри желѣзнопѫтната линия Хасково—Кърджали—Мастанли, чието естествено продължение е къмъ Бѣломорието. Съ тази желѣзница Източнитѣ Родопи ставатъ достѫпни и лесно използуваеми.

При наличностьта на такива неизчерпаеми природни богатства, тѣхното оползотворяване е отъ капитално значение за стопанска и политическа България. Ето защо, чрезъ планомѣрна стопанска строителна политика, ще трѣбва да се създаде поголѣмо благоденствие на родопското население, за да се почувствува и то задължено къмъ отечеството-майка и да изпитва чувство на благодарность къмъ тия, които импулсиратъ неговата стопанска дейность и подобряватъ материалната му и духовна мощь и култура. Така привързано и засилено съ български елементъ, то ще бѫде стражъ на всичко българско и отъ родопскитѣ височини съ устремъ, свойственъ само на планинцитѣ, ще брани тракийскитѣ равнини, принадлежащи намъ географически, исторически, етнографически и стопански.

П. Карапетровъ — Пловдивъ

ТУРИСТИЧЕСКИ ХИЖИ ВЪ РОДОПИТѢ

Родопитѣ не сѫ богати откъмъ хижи. Едва напоследъкъ бѣха издигнати такива и то въ скромни размѣри на заслони. Съ по-доброто посещение на Родопитѣ, особено следъ прокарване на желѣзнопѫтнитѣ съобщения и хубави шосета, се открива възможность бърже да се навлѣзе въ тѣхъ, а отъ тамъ и къмъ вѫтрешностьта. Предстои да се използуватъ нѣкои изоставени и полуразрушени постове.

На естествената граница между Рила и Родопитѣ, откакъ се прие, че Белмекенъ е най-източниятъ рилски връхъ, се издига при Равничалското езеро новостроящата се хижа „К. Панайодовъ". Тя е построена на крѫгло 68 кв. метра и може да подслони за нощуване около 50—60 души.

Родопскитѣ хижи сѫ три. Станимашкиятъ клонъ построи на 10 клм. югоизточно отъ града, на 1200 м. надморска височина, хижа *„Безово"*. Тя има сутеренъ и единъ етажъ съ тераса.

Другитѣ две хижи сѫ дѣло на юношитѣ-туристи. Първата — хижа *„Персенкъ"* — е построена адно отъ вр. Персенкъ (2075 м.), на 1760 м. запнадморска височина. Построена е на етажъ съ мансарда. Втората — *„Юрукъ-аланъ"* — се намира на 5 ч. отъ Пловдивъ на пѫть за Срѣднитѣ Родопи.

БАЧКОВСКИЯТЪ МАНАСТИРЪ СВ. БОГОРОДИЦА

На 10 клм. южно отъ Станимака, недалечъ отъ с. Бачково, всрѣдъ една разкошна котловина на Чепеларската рѣка, е разположенъ Бачковскиятъ манастиръ Св. Богородица.

Той е най-голѣмиятъ манастиръ въ България следъ Рилския. Манастирътъ е ставропигиаленъ и до преди 1894 г. е зависелъ отъ Цариградската патриаршия. Основанъ е въ 1083 г. отъ единъ грузинецъ, на име Григорий Пакуриянъ, който произхождалъ отъ княжески родъ и билъ на военна служба въ Византия. Въ срѣдата на голѣмия манастирски дворъ се издига главниятъ храмъ Св. Богородица, съграденъ въ 1604 г., а въ южния по-малъкъ дворъ — църквата Св. Никола и Св. Троица. Източно, на около двесте крачки, се намира старинна църква-гробница. Тя е зографисвана презъ XIV вѣкъ отъ Иванъ Александъръ, който щедро надарилъ манастира съ имоти и се считалъ за неговъ ктиторъ. По стенитѣ сж изписани въ естествена голѣмина образитѣ на основателя Пакуриянъ и на Иванъ Александра. Образътъ на този последния е единствениятъ неговъ образъ, запазенъ въ България. Забележителна е иконата на Св. Богородица, отъ 1310 г., обкована съ сребро и злато и съ грузински надписъ отъ дарителитѣ — двама братя грузинци. Въ притвора на съборния манастирски храмъ се намиратъ ценни фрески, представляващи ктитора Георги и сина му Константинъ, цариградски велможи, съ чиито срѣдства билъ изписанъ цѣлиятъ притворъ въ 1643 г. Ликоветѣ имъ сж интересни съ своитѣ богати старинни облѣкла.

Въ манастира се пази много ценна сбирка отъ църковни предмети, кръстове, дискоси, свещени сждове, кивоти, нѣкои отъ които сж твърде художествено изработени. За забелязване е единъ сребъренъ дискосъ, украсенъ съ скжпоценни камъни, изкусна работа на чипровски майсторъ отъ 1644 г. Много ценна е и манастирската библиотека, която брои повече отъ триста гръцки ржкописи и рѣдки старопечатни книги. Пергаментнитѣ сборници съ слова на църковнитѣ отци сж отъ XI и XII в. За жалостъ, нито единъ славянски ржкописъ не е запазенъ. Всички сж били унищожени отъ предишнитѣ обитатели на манастира — гръцкитѣ калугери, които го ограбили съвършено, преди да го напустнатъ окончателно.

Въ миналото Бачковскиятъ манастиръ е владѣелъ обширни земи въ Родопитѣ, които се простирали отъ Станимака до Ксанти и Неврокопъ. Сега той притежава 3044 декара работна земя, отъ които 1943 декара ниви, 359 декара чалтици, 163 декара лозя и др., голѣмъ чифликъ при с. Катърли, 60 камъка воденици и пр.

При манастира има свещеническо училище, а общежитието се състои отъ 25 монаси.

На 2 клм. отъ Станимака, по пжтя за манастира, въ дефилето на лѣвия брѣгъ на рѣката, върху една висока скала се издигала така наречената сега Асенова крепость, отъ която сж останали четвъртита кула и хубава срѣдновѣковна църква. Тази последната е една отъ най-добре запазенитѣ български старини. На височината, върху която се издигала крепостьта, малко подъ нея, на една мраморна скала е билъ издълбанъ известниятъ надписъ отъ 1231 г. на Иванъ Асена II.

На четвърть часъ източно отъ манастира има аязмо и голѣмъ буенъ водопадъ.

М. Поповъ

ПРЕДКОНГРЕСНИ ВЕСТИ

XXVI редовенъ съборъ на съюза ще се състои на 9 и 10 юлий въ гр. Пловдивъ. Дневниятъ редъ на събора, редътъ по пристигане и разквартируване ще се съобщи въ специална наредба.

Презъ свободното отъ заседания време ще се разгледа градътъ и неговитѣ забележителности. Следъ събора се уреждатъ излети.

Следсъборни излети

Еднодневни — на 11 юлий

1. До Бачковския манастиръ: две групи. Първата тръгва 5 и пол. ч. съ влака до Станимака, а отъ тамъ пешкомъ презъ „Асенова крепость"— с. Бачково, 12 клм. Втората тръгва 7 ч. 25 м. до Станимака, отъ тамъ съ кола с. Бачково — манастира. Ще бждатъ разгледани: музеятъ, костницата, стария мостъ, м. Жлувията. Връщане по стария пжть. Пжтни за влака 20 л. (съ увѣрение), за кола 30 л. Влакове за връщане отъ Станимака въ 7 ч. 40 м. и 9 ч. Храна има.

2. До Бѣла-черква, ако се явятъ желаещи — съ автомобилъ. Тръгване 7 ч., връщане 21 часа. Пжтни 160 л. Най-хубавиятъ курортъ (планински) въ България. Всѣки се грижи за храна.

3. До електрическата централа „Въча" при с. Кричимъ — тръгване 7 ч. 25 м. съ влака до гара Кричимъ, отъ тамъ съ кола презъ с. Куртово-Конаре — с. Кричимъ, 12 клм. Огледъ на най-голѣмата и най-модерна водна централа на Балканитѣ. Ще се посети дефилето на р. Въча и старата крепость надъ селото. Пжтни за влака 22 л. съ увѣрение (отиване и връщане); за кола 25 — 30 л. сжщо. Въ селото има храна.

4. До с. Хисаръ—най-богатитѣ, най-лѣковититѣ минерални бани. На 42 клм. отъ града ни: отиване и връщане съ автомобилъ — 100 л. Ще бждатъ разгледани всички басейни и крепостьта (римска). Тръгване 7 ч., връщане 22 ч. Има обилна и евтина храна.

Двудневни — на 11 и 12 юлий

1. До хижа и връхъ Персенкъ и Еркюприя. Ако се явятъ желаещи най-малко 7 души. Тръгване съ автомобилъ: гр. Станимака, разглеждане града, с. Бачково и манастира Св. Богородица, разглеждане всичко забележително (както въ първия излетъ). Нареченскитѣ бани, престой съ посещение съседното Гължбово изворче съ 1100 кюри радиоактивность — найголѣмиятъ отъ този родъ изворъ; с. Хвойна — с. Орѣхово съ посещение пещерата при това село и догонване х. „Персенкъ" (ходене пешкомъ 2 ½ ч.). Нощувка на х. „Персенкъ". Втория день—рано изкачване в. Персенкъ (2075 м.), спущане на Еркюприя, кждето ще се обѣдва; следъ обѣдъ спущане въ с. Орѣхово, кждето ще чака автомобильтъ и връщане по сжщия пжть въ Пловдивъ. Пжтьтъ пешкомъ втория день е 7 часа, отъ които само 1 ½ ч. нагоре. Всѣки се грижи за храна и завивка—х. „Персенкъ" не разполага съ завивки. Пжтни за отиване и връщане 200 — 220 л. Излетътъ обхваща извънредно красиви и оригинални обекти. (Съ автомобилъ 70 + 70 = 140 клм. Пешкомъ— 8 + 17 + 3 клм. = 28 клм. за 2 дни).

2. До с. Лъджене, Чепинското корито. Тръгване 7 и 25 м. съ софийския влакъ; отъ гара Т.-Пазарджикъ съ тѣснолинейката до с. Лъджене; пжтни 59 л. отиване съ увѣрение. Ще бждатъ разгледани селата: Лъджене, Баня и Каменица съ модернитѣ си бани, сжщо изворътъ „Клептузъ"; може да се посети и „Юндола" (но съ кола); връщане съ влакчето, което има връзка съ всички редовни пжтнически влакове за Северна и Южна България. Храна и хотели евтини. Водачътъ ще бжде отъ клона въ с. Лъджене.

Нѣколкодневни

1. До хижа и връхъ Персенкъ и Еркюприя. Тръгване отъ Пловдивъ 6 ч. две групи: I — презъ с. Марково (12 клм.), с. Новоселъ (6 клм.), Юрукаланъ (8 клм.), м. Бѣла-черква (10 клм.). Разглеждане околностьта и нощувка. Втория день по билото до в. Персенкъ, 20 клм. Втората група — с. Фердинандово (12 клм.), с. Сотиръ (3 клм.), с. Дормушево, с. Лилково, х. „Персенкъ" (30 клм.). Споредъ желанието на излетцитѣ, може да се нощува въ поменатитѣ села по пжтя, като се обходи и хубавото курортно с. Бойково и с. Ситово, а на следния день да се догони х. „Персенкъ". Следния день (втори или трети) качване връха, посещение Еркюприя, прибиране въ хижата за нощувка, или които желаятъ се спущатъ въ с. Орѣхово, а отъ тамъ обратно м. Бѣла-черква — Пловдивъ (с. Орѣхово — Бѣла-черква е 3 — 3 ½ ч. пжть пешкомъ). На връщане групитѣ промѣнятъ маршрутитѣ си. Всѣки се грижи за храна и завивка. Разноски за спане въ хижата — 5 л. (Групитѣ могатъ да направятъ по свой починъ излета 3 или 4-дневенъ). Цѣлиятъ пжть е извънредно живописенъ и интересенъ.

2. До с. Лъджене (съ влака 59 л. — пжтни съ увѣрение) и като се спре групата тамъ да предприеме излетитѣ: до в. Сютка, до Кара-тепе (Невроконското); до водната пещера и др. или до Юндола (16 клм.), Чиста-тепе (8 клм.), Куртово (Кара-тепе — Якорудско) нощувка, а на утрото в. Белмекенъ — х. „Панайодовъ". (Водачи и сведения за тѣзи излети ще даде лъдженскиятъ клонъ).

3. Пещерскиятъ клонъ „Купена" предлага на желаещитѣ групи два великолепни излета, които ще бждатъ ржководени отъ тѣхнитѣ водачи. а) Пловдивъ — Пещера (съ автомобилъ — 50 л.) отъ тамъ Св. Костадинъ, Баташкото плато — с. Батакъ — Ташъ боазъ — в. Сютка — с. Лъджене гарата. б) Пловдивъ — Пещера: Куртлуджа — Женевра — Батушъ (гората) — Карабурунъ — Шабаница — Дьовленъ. Връщане презъ Персенкъ — Пловдивъ или с. Кричимъ — Пловдивъ. Този излетъ ще даде връзка съ голѣмия излетъ, организиранъ отъ пловдивския клонъ съ обектъ в. Карлъкъ (Чепеларски), на който връхъ ще се срещнатъ и съ групата, излѣзла отъ гр. Станимака, за която се говори въ следната точка.

4. Станимашки клонъ „Безово" предлага на желаещитѣ групи излети въ околнитѣ масиви и единъ излетъ съ обектъ: Станимака — Чаушевското плато (в. Безово) — Тополовския проходъ — Инкая, отъ кждето една група може да посети в. Кекезъ, Сикая — Карамушъ — Караколасъ — Ениханъ-тепе — Чилъ-тепе — Имаретъ-дере — Роженъ — Караманджа — Вукова планина — Арнаутъ-каба — Мезаръ гедикъ — в. Карлъкъ — с. Гела — с. Широка-лжка — Кара-балканъ — Персенкъ — Бѣла-черква — Пловдивъ. (7 дни) Височини, растояние и значение на всѣки отъ поменатитѣ пунктове ще намѣрите въ родопския брой на списанието. Презъ време на излета ще се плаща само за добитъкъ, който ще пренася раницитѣ на желаещитѣ по 15 л. или 10 на денонощие. Всѣки се грижи за храната си и за завивки.

5. Главниятъ излетъ на пловдивския клонъ, който има първоначаленъ обектъ х. „Персенкъ", продължава на 13 юлий отъ тамъ презъ в. Персенкъ — в Кара-балканъ, спуща се въ с. Широка-лжка и при благоприятно време се изкачва до с. Гела за нощувка, инакъ нощувката е въ първото село. Отъ тамъ групитѣ на следния день ще посетятъ пещерата „Леденица", следъ разглеждането на която ще изкачатъ в. Карлъкъ. Тукъ ще стане срещата на тритѣ групи (ако се реализиратъ излетитѣ 2 и 3). Станимашката група и тази отъ Пещера могатъ да продължатъ по обратния пжть, за да се върнатъ презъ х. „Персенкъ" въ Пловдивъ, а главната група ще се раздѣли на две: едната ще продължи все по билото (пжтя на станимашката група по обратенъ редъ), а втората ще продължи за в. Сиври-дагъ — гр. Пашмакли — с. Арда, а отъ тамъ обратно в. Роженъ (съ автомобилъ 50 л.)—Имаретъ-дере — Чилъ-тепе по известния описанъ по-горе пжть за гр. Станимака. Този излетъ ще трае 9 — 10 дни и обхваща най-интереснитѣ кжтове на Родопитѣ. Разноски: ако се използува превозъ ще бждатъ 150 — 200 л. Излетътъ ще бжде ржководенъ отъ водачъ на пловдивския клонъ и ще разкрие истинския чаръ на дивнитѣ Родопи.

Всѣки единъ отъ туриститѣ конгресисти или гости, който ще иска да вземе участие въ който и да е отъ гореизброенитѣ излети, желателно е да увѣдоми за това писмено настоятелството на „Калояновъ-връхъ" преди конгреса. Желателно е излетницитѣ отъ разнитѣ клонове да се групиратъ. За да станатъ излетитѣ, свързани съ автомобиленъ превозъ, трѣбва участницитѣ да внесатъ предварително опредѣлената такса. За всѣки излетъ ще се отнасяте до главатаря на излета, който събира вноскитѣ и дава всички необходими сведения.

Настоятелството на пловдивския клонъ ще даде най-подробни сведения за всѣки единъ отъ горнитѣ излети на заинтересованитѣ, стига да получи запитвания съ адресъ за отговора.

Настоящиятъ брой е посветенъ на Родопитѣ по случай предстоящия XXVI р. съборъ на Б. Т. С. Редакцията благодари на сътрудницитѣ си г. г. Й. Ковачевъ, А. Разбойниковъ, Д-ръ Вас. К. Пѣевъ, Ст. Н. Шишковъ, Д-ръ Ал. Пѣевъ, П. Карапетровъ, всички членове на пловдивския клонъ „Калояновъ връхъ", за статиитѣ, и на г. К. х. Радоновъ — Ямболъ и Гр. Пасковъ — София, за снимкитѣ.

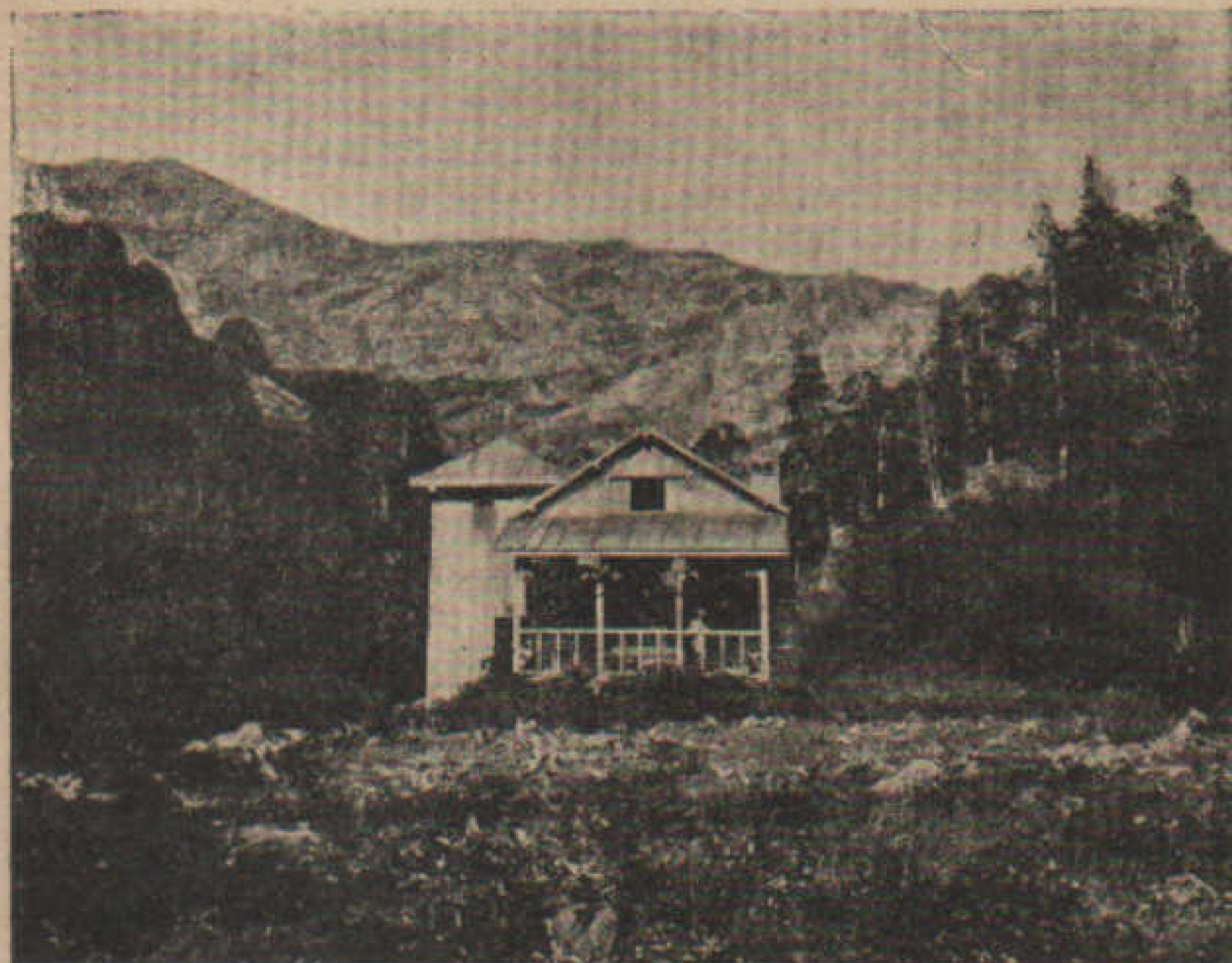
Статиитѣ на г. Д-ръ Миятевъ — Могили въ Родопитѣ и на г Д-ръ А. Пѣевъ—Бѣла-черква, поради липса на мѣсто, ще бждатъ помѣстени въ единъ отъ следнитѣ броеве.

Хижа „Юмрукъ-чалъ" опожарена! Апелътъ на Ц. Н-во. Въ началото на м. май злосторници опожариха напълно хижа „Юмрукъ-чалъ" на карловскитѣ туристи. Хижата бѣше построена въ мѣстностьта Гюрля, на 1400 м. надъ морското равнище; тя бѣше завършена презъ 1925 г., бѣха изразходвани за нея надъ 300.000 л. и можеше да даде подслонъ на 120 души.

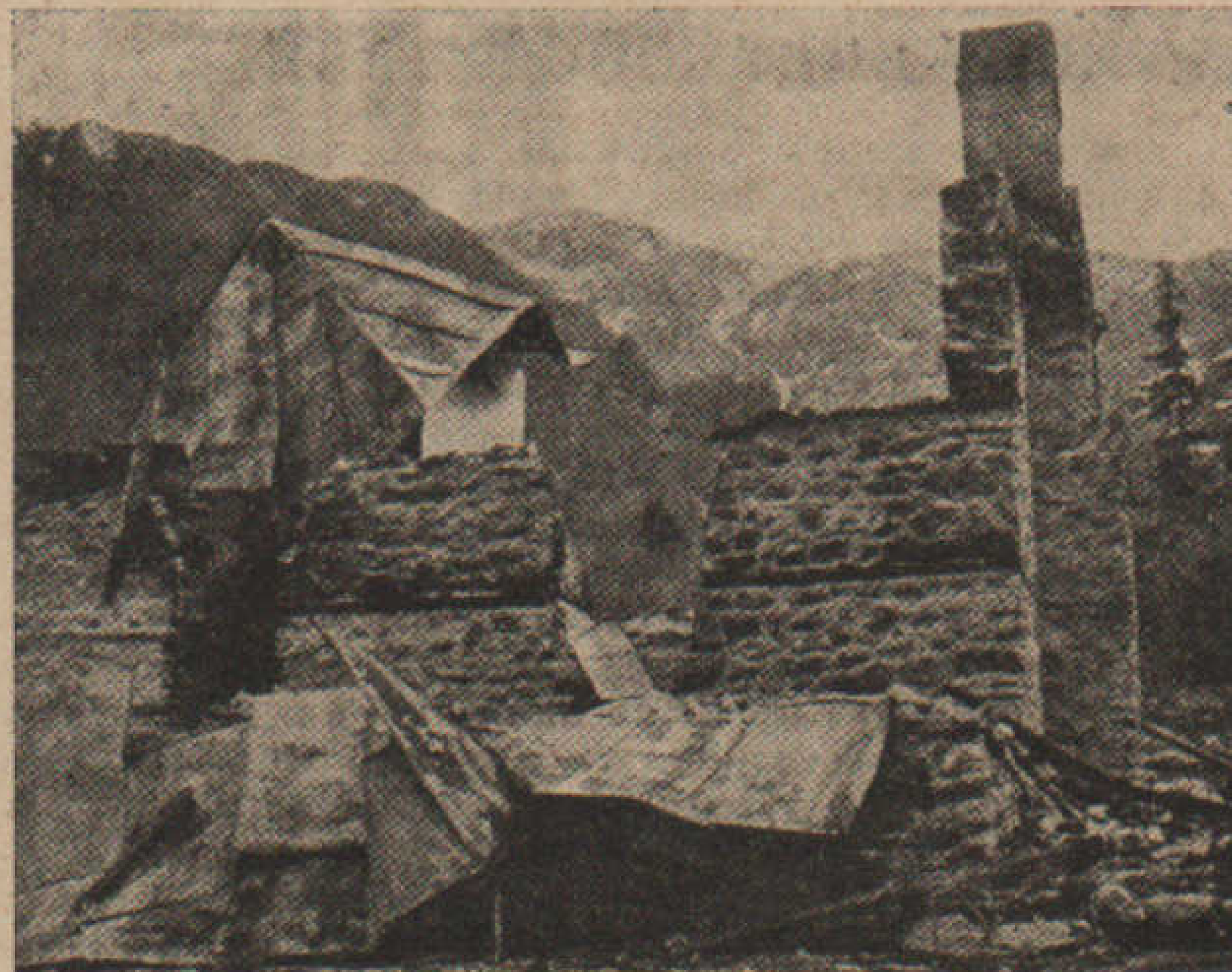
Ц. Н. на съюза е отправило позивъ къмъ всички туристи и културни организации да се притекатъ въ помощь на карловци, та още това лѣто хижа „Юмрукъ-чалъ" да бжде изградена.

СЪДЪРЖАНИЕ:
Родопи. Родопска пѣсень — Й. Ковачевъ. Родопитѣ и Родопската область — А. Разбойниковъ. Главни туристически обекти въ Родопитѣ — Д-ръ Вас. К. Пѣевъ. Народностниятъ ликъ на Родопската область въ миналото и днесъ — Ст. Н. Шишковъ. Легендата за Родопа и за пловдивскитѣ тепета — Д-ръ Ал. Пѣевъ. Родопитѣ въ стопанско отношение — П. Карапетровъ. Туристически хижи въ Родопитѣ. Бачковскиятъ манастиръ Св. Богородица — М. Поповъ. Предконгресни вести.

Издание на Българския туристически съюзъ. — Годишно 10 книжки, абонаментъ 60 л. — Редакторъ: **Д-ръ Б. Ковачевски.** — Печатъ „Полиграфия", София. — Клишета цинкография „Отецъ Паисий". — Адресъ на редакцията и администрацията; Списание „Български туристъ", ул. „Царица Иоанна" № 28, София.

Хижа „Юмрукъ-чалъ“

Следъ опожаряването й

Хижа „Юмрукъ-чалъ“ опожарена

Б. Т. С., ведно съ Ю. Т. С., веднага следъ голѣмата война започна едно материално строителство въ планината, чрезъ което целѣше да направи последната по-достжпна на широкъ кржгъ туристи и любители. Въ единъ десетгодишенъ периодъ изникнаха 26 хижи и 8 дома. Една богата плодотворна дейность! И тази дейность бѣше добре оценена.

Грижата по стопанисване и пазене на хижитѣ е повѣрена на комитети, а нѣкои иматъ и постоянни пазачи. Смѣташе се, че тѣзи имоти ще се пазятъ отъ всички. Ако у насъ не можеше да се иска посетителитѣ да бждатъ поне толкова добросъвѣстни, както, напр., въ Швейцария, кждето високи хижи безъ пазачъ, снабдени съ богатъ инвентаръ, се използуватъ отъ посетителитѣ и последнитѣ при напущане турятъ всичко въ редъ и изправность, смѣташе се, че поне хижитѣ, като постройки, ще бждатъ добре пазени.

За жалость, злото е пуснало тъй дълбоки корени, че се намѣриха хора да опожарятъ една отъ най-хубавитѣ планински хижи.

Въ началото на м. май овчари сж подпалили хижа „Юмрукъ-чалъ“ въ Карловския балканъ и тя е изгорѣла до основи. По този поводъ Ц. Н. е отправило следния

ПОЗИВЪ

къмъ организиранитѣ туристи, културни организации и българското общество

Въ красивия Карловски балканъ, на пжть за величествения в. „Юмрукъ-чалъ“, се издигаше хижата „Юмрукъ-чалъ“ — гордостьта на карловскитѣ туристи. Разположена въ мѣстностьта „Гюрля“, въ политѣ на вр. Купенъ и Саржкая, на 1400 метра надъ морското равнище, тя бѣше приютена въ една отъ най-хубавитѣ мѣстности на Балкана, наблизо до приказния водопадъ „Карловското пръскало“ бѣше започната още въ 1923 г., и съ много трудъ на карловскитѣ туристи — млади и стари — завършена и открита на Петровденъ 1925 г. За нея бѣха изразходвани надъ 300.000 л.; тя побираше за нощувка 120 души. Тя е дала подслонъ на много туристи, художници, хора на науката, които сж пребродили Карловския балканъ и величествения вр. Юмрукъ-чалъ.

Въ началото на месецъ май неизвестни злосторници опожариха напълно хижата. И днесъ на това мѣсто стърчатъ само обгорѣли зидове.

Колко трудъ, колко възторгъ и чиста радость крие дѣлото на туриста! И колко съжаление, и колко мжка на душата — дѣлото на злосторника! Но туристътъ не се отчайва! Той посочи на обществото цѣлебното действие на природата; той я възвести като първоизточникъ на всѣко изкуство; той измъкна отъ прашнитѣ градове и запушени кафенета хората и ги устреми къмъ върховетѣ — къмъ тѣзи върхове, които въ старо време сж били достжпни само за боговетѣ.

И сега, когато отъ бисерната огърлица на туризма е махнатъ единъ отъ най-красивитѣ диаманти — хижата Юмрукъ-чалъ — туристътъ не се отчайва. Той не проклина злосторника, защото „той не знае какво прави“, а отправя апелъ за творчество!

Ц. Н. на Б. Т. Съюзъ отправя горещъ апелъ къмъ организиранитѣ туристи, културни организации и българското общество, да се притекатъ на помощь. Още това лѣто хижа „Юмрукъ-чалъ“ трѣбва да бжде изградена! А това ще стане чрезъ общитѣ усилия на всички. Всѣка помощь сега — дори и най-малката — е ценна. Малкото, дадено навреме, е двойно по-ценно, казва една латинска поговорка.

Ц. Н открива подписка за събиране срѣдства за изграждане на карловската хижа.

Да помогнемъ на нашитѣ карловски другари!

Туристи, граждани отъ всички кжтове на нашата родина, дайте вашата помощь за изграждане на разрушената карловска хижа!

Централно настоятелство на Българския туристически съюзъ

Всички дарения — суми или материали — (или съобщения за такива), да се отправятъ до Б. Т. С. — Централно н-во, София, ул. „Царица Иоанна“ 28, пощ. чекова смѣтка № 672, или до Б.Т.С. карл. клонъ „Юмрукъ-чалъ“, Карлово

ТУРИСТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИИ

Тазгодишнитѣ пролѣтни туристически конференции бѣха определени и станаха: на 26 мартъ — Кюстендилъ, на 7 априлъ — Търново, на 30 априлъ — Казанлъкъ и Станимака, на 6 май — Варна и Карлово и на 14 май — Враца. Дневниятъ редъ на всѣка отъ тѣхъ бѣше: докладъ за състоянието на клоноветѣ, разглеждане правилата, по които трѣбва да става строежътъ на хижи, разглеждане правилницитѣ за стопанисване и вжтрешния редъ на хижитѣ и за юношескитѣ секции, издаване и пласиране на съюзния органъ „Български туристъ" и разни.

Не всички клонове сж посетили конференциитѣ. На конференцията въ Кюстендилъ сж присжтствували представители отъ всички клонове на района: Самоковъ, Кюстендилъ, Перникъ, Красно-село, София — „Алеко Константиновъ", „Фонфонъ", „Еделвайсъ" и „Планинецъ" и отъ Ц. Н. — г. г. Н. Галчовъ, В. Христовъ, К. Кировъ и д-ръ Б. Ковачевски. Въ Търново — отъ Габрово, Дрѣново, Г. Орѣховица, Д. Орѣховица и Търново, а е нѣмало делегати отъ Ловечъ, Трѣвна и Елена; Ц. Н. бѣше представено отъ г. Ив. Ставревъ. Въ Казанлъкъ сж се отзовали само клоноветѣ отъ Ямболъ, Стара-Загора и Казанлъкъ, а не сж били представени клоноветѣ отъ Айтосъ, Бургазъ, Карнобатъ, Нова-Загора, Сливенъ; Ц. Н. бѣше представено отъ г. д-ръ Б. Ковачевски. Въ Станимака сж били представени клоноветѣ отъ Пловдивъ, Станимака, Татаръ-Пазарджикъ, Борисовградъ, Пещера, а нѣмало представители отъ Хасково, Чирпанъ, Лъджене, Долна-баня, Костенецъ; Ц. Н. бѣше представено отъ съюзния председатель г. Н. Галчовъ. Въ Варна сж били представени клоноветѣ отъ Русе, Шуменъ и Варна, а е нѣмало представители отъ Преславъ, Провадия и Попово; Ц. Н. бѣше представено отъ г. проф. В. Захариевъ. Въ Карлово сж били представени клоноветѣ отъ Сопотъ, Панагюрище и Карлово, а е нѣмало представители отъ Калоферъ, Копривщица и Пирдопъ; Ц. Н. бѣше представено отъ г. Вас. Христовъ. Въ Враца сж присжтствували представители отъ клоноветѣ въ Видинъ, Фердинандъ, Враца и София — „Алеко Константиновъ" и „Фонфонъ", а не сж били представени Тетевенъ, Червенъ-брѣгъ, с. Ракита, Плѣвенъ и Луковитъ. Ц. Н. бѣше представено отъ г. г. Н. Галчовъ, Д. Пешевъ и К. Кировъ. Така трѣбвало е да присжтствуватъ на конференциитѣ 55 клона; присжтствували сж 31, а сж отсжтствували 24.

За всѣки клонъ е било направено докладъ за неговото положение. Почти всички сж отбелязали, че малко тежко се работи, но навсѣкжде има инициативи, които говорятъ за здрава туристическа дейность.

За отбелязване сж следнитѣ инициативи на клоноветѣ: Самоковъ ще иска да използува колибитѣ при Граничарското езеро за туристическа хижа; Стара-Загора има идея за една почивна станция въ Балкана за лѣтовище на членоветѣ си, Ямболъ да построи павилионъ, Дупница да строи домъ, Карлово — сжщо, Фердинандъ — да използува единъ старъ постъ за хижа, Враца — да строи малка хижа до входа на „Леденика", а самата пещера да освѣти съ електрическо освѣтление; Варна проектира постройката на подслонъ при „Аладжа манастиръ"; основанъ билъ общограждански комитетъ; Шуменъ има на Кйошковетѣ 50 декара общинско мѣсто, на което възнамѣрява да строи домъ-хижа. Враца е намалила дълга на дома си отъ 240.000 л. на 138.000 л. Казанлъкъ се готви да доизгради започнатата хижа на Бузлуджа; „Алеко" се подготвя да ремонтира и разшири едноименната хижа, „Фонфонъ" — да строи нова хижа на 2 етажа съ модерни удобства и бюфетъ. „Еделвайсъ" — да завърши хижата си, „Планинецъ", да строи хижа въ Стара-планина подъ вр. „Баба", Перникъ — да благоустрои хижата съ алпинеумъ, рибникъ и др.; има доходъ отъ хижата 50.000 л.; Самоковъ е реализиралъ доходъ отъ хижата 89.000 л. отъ градината 11.000 л. и дарения 20.000 л. Дългътъ на хижата е намаленъ отъ 149.000 л. на 70.000 л.

По правилника за хижестроене и стопанисване на хижитѣ, клоноветѣ сж ги намѣрили за навременни и сж били препоржчани нѣкои допълнения. Повечето клонове сж говорили за низки такси въ хижитѣ, за по-късенъ вечеренъ часъ (Перникъ), консомиране на напитки да се забрани въ хижитѣ („Алеко"); различни такси за лѣте и зиме празднични дни да има дежурни членове отъ комитета или клона на хижата, да се даде безплатно нощуване на художници и хора на науката, ловъ и риболовъ въ района на хижитѣ да се забрани (Самоковъ), такситѣ да се определятъ отъ клоноветѣ съобразно хижитѣ, да се забрани стрелбата около хижитѣ (Кюстендилъ), собственостьта на хижитѣ да бжде съюзна, да не се поменава инвентарътъ, да нѣма контролъ отъ Ц. Н., да се изхвърлятъ застраховкитѣ за злополука („Фонфонъ"), вноската на клонъ, подпомогнатъ отъ Ц. Н. въ хижестроене да се опредѣли по-точно, застраховането на хижитѣ да става отъ клона, а не отъ Ц. Н., (Казанлъкъ), да се определятъ спалнитѣ за мжже и жени (Варна), Ц. Н. съ специаленъ технически правилникъ да даде упжтване за строежа на хижи, да се изработятъ типове хижи съ поемни условия (Враца).

По правилника за юношитѣ туристи сж се изказали повечето клонове, че не е време да се приеме; нѣкои искатъ да се приеме за една година; препоржчва се да се постигне обединението съ юношитѣ. Варненската конференция препоржчва да не се предприема нищо, което би създало враждебни отношения между Б. Т. С. и Ю. Т. С., да се създадатъ секции само тамъ, кждето нѣма клонове на Ю. Т. С. Въ Казанлъкъ е било изказано желание да се иска относно прилагане на правилника мнението на учителскитѣ съвети, та да се спечелятъ учителитѣ — ржководители; възрастьта да се намали отъ 13 на 11 години ржководителитѣ на секциитѣ да участвуватъ съ съвещателенъ гласъ въ клоновото н-во, ако не сж негови избрани членове; почти всички делегати на тази конференция сж се изказали да стане обединението и то по пжтя на съзнателната и добра съвмѣстна работа.

По въпроса за пласирането на списанието и предложението на Ц. Н. за сливане на членския вносъ и абонамента, наложено за гарантиране издаването на списанието, сж се изказали въ полза на предложението клоноветѣ отъ градоветѣ Дупница, Кюстендилъ, Самоковъ, Перникъ, „Алеко" — София, Стара-Загора, Карлово, Панагюрище, Сопотъ, а противъ — клоноветѣ „Фонфонъ" — София, Фердинандъ, Враца. Нѣкои клонове сж били раздѣлени въ възгледитѣ си: изказали пожелание всѣки клонъ да се стреми къмъ изказаното отъ Ц. Н., да се намалятъ книжкитѣ отъ 10 на 6, списанието да остане задължително да се получава, като Ц. Н. опредѣли единъ процентъ отъ 20 % за освобождаване на членове — близки сродници и крайно бедни.

По предложението на клона „Фонфонъ" да се отдѣли редакцията отъ Ц. Н., като се учреди самостоятеленъ и финансово независимъ комитетъ отъ трима души, избрани и отговорни направо предъ събора, кюстендилската и казанлъшката конференции сж се произнесли да се запази сегашното положение.

Въ точка **разни** врачанската конференция е препоржчала за пропаганда на туризма да се учредятъ специални комитети, които да привлѣкатъ видни хора, които да предаватъ туристическитѣ си впечатления въ пресата; апелирано е да се подпомогне туристическата кооперация чрезъ записване на дѣлове и покупки; да се настои предъ М-вото на желѣзницитѣ да се запази старото намаление отъ 50 %, а не 35 %; Ц. Н. да изработи правилникъ за ски-секциитѣ; да се направятъ постжпки предъ Дирекцията на пощитѣ на гърба на отворенитѣ писма да се отпечататъ снимки въ малъкъ форматъ отъ красиви мѣстности изъ България за пропаганда, както това се върши отъ Австрия и др.

Въобще, въпрѣки отсѫтствието отъ конференциитѣ на ²/₅ отъ клоноветѣ, конференциитѣ сѫ дали много добри резултати. Уеднаквили сѫ се мненията по много въпроси. Клоноветѣ сѫ направили непосрѣдствени изложения за своето състояние предъ представители на Ц. Н. и на делегатитѣ на съседнитѣ клонове. По този начинъ Ц. Н. е могло непосрѣдствено да се запознае съ състоянието на клоноветѣ, което е само отъ полза. Ц. Н. може да бѫде доволно отъ резултата на пролѣтнитѣ конференции.

К.

ИЗЪ ДРУЖЕСТВЕНИТѢ ОТЧЕТИ

Айтоскиятъ клонъ „Чудни скали" презъ 1932 г. е ималъ 96 членове, отъ които 60 редовни. Уредени сѫ били 9 излети — 7 еднодневни и 2 многодневни, посетени общо отъ 85 души. Презъ годината е уредилъ една агитационна седмица, засадилъ е 332 дръвчета, и е уредилъ една вечеринка съ чистъ приходъ 2.800 л. Поддържа напълно обзаведена канцелария. Трудовата повинность на членоветѣ използува отчасти за залесяване на парка. „Български туристъ" се получава отъ 26 членове и нечленове.

Банскиятъ клонъ „Ель-тепе", който заема единъ отъ най-важнитѣ излетни пунктове въ Пиринъ, развива една добра планинарска дейность. Презъ миналата година клонътъ завърши и откри хижа „Дамяница", която струва 125.000 л. Хижата е на 4 часа отъ Банско, 5 часа отъ хижа „Бъндерица", 9 часа отъ хижа „Попина лѫка". Най-високиятъ връхъ въ района на хижата е Мандъръ тепе — 2860 м., 4 часа отъ хижата. На 3 часа отъ хижата е „Папазъ-гьолъ", а сѫщо и „Тодоринъ-връхъ". Презъ миналата година хижата е била посетена отъ 251 туристи. Клонътъ проектира разширение на хижа „Бъндерица", която презъ миналата година е дала подслонъ на 860 души туристи и гости. Въ туристическата спалня сѫ пренощували 575 души, отъ които 150 учащи.

Презъ 1932 г. клонътъ е броилъ 34 членове, отъ които 26 редовни; уредилъ е 22 излети, отъ които 11 многодневни, посетени отъ 272 мѫже и 200 жени членове и гости, а сѫщо и една вечеринка съ чистъ приходъ 1.876 л. „Български туристъ" се получава въ 17 течения. Направилъ е постѫпки предъ общината за субсидирането му, за ограничаване сѣчьта на дървения материалъ въ района на хижитѣ, за преследване построго нарушенията по младата гора, риболова презъ есеньта, брането на еделвайса. Отъ общината е поисканъ и пазачъ за хижа „Дамяница".

Като предстояща дейность клонътъ има предъ видъ: маркировка на Пиринъ, направа нари въ хижа „Дамяница"; прошираване хижа „Бъндерица"; поддържане спалнитѣ; подготовка на водачи изъ планината, които, освенъ пѫтеки и разстояния, да знаятъ и наименованията на всички по-забележителни мѣстности, върхове и езера; застраховка на хижитѣ и др.

Борисовградскиятъ клонъ „Кекезъ" работи при твърде неблагоприятни условия. Отдалеченъ отъ излетни обекти и исторически мѣста, клонътъ не е ималъ възможность да развие широка туристическа дейность. Презъ миналата година е ималъ 63 членове, отъ които 43 редовни. Уредени сѫ били 4 излети, отъ които 1 до централа „Въча".

Врачанскиятъ клонъ „Веслецъ" е продължилъ доуреждането на туристическия домъ, въ който е създадена една добре уредена спалня съ 21 желѣзни кревати. Издадениятъ албумъ отъ снимки на „Леденика" е далъ за резултатъ единъ непрекѫснатъ потокъ отъ посетители, предимно отъ други градове. Между посетителитѣ трѣбва да се отбележатъ имената на министра на търговията Г. Петровъ и американския пълномощенъ министъръ г. Х. Шумейкъръ. Обмисля се най-доброто организиране за посещаване на „Леденика", както и контрола. Клонътъ брои 96 членове, отъ които 20 редовни. Уредилъ е 20 излети, посетени отъ 250 души, 1 сказка и една агитационна седмица. Ежеседмично е уредилъ забави, отъ които е ималъ чистъ приходъ 22.655 л. Съюзното списание е получавано въ 75 течения. И презъ миналата година клонътъ е получилъ дарения отъ: Врачанската популярна банка — 10.000 л.; г-жа З. Т. Балабанова— 4.000 л.; търговци отъ Враца сѫ подарили 20 чаршафи, кърпи и др. за спалнята; инж. Дановъ—антена на стойность 400 л.; Ст. Константиновъ — 500 л.; Т. Вълнаровъ — 500 л., Любенъ Митевъ—200 л., Ив. Н. Петровъ — една осигурителна полица за животъ за 10.000 л. и г-жа д-ръ Витанова — 2 карбитни лампи.

Клонътъ и Ц. Н. изказватъ своитѣ благодарности на добритѣ дарители за вниманието имъ къмъ дѣлото на врачанскитѣ туристи.

Клонътъ работи при сравнително добри условия, обаче, поради голѣмитѣ задължения, усилията на настоятелството сѫ насочени къмъ изплащането имъ, вследствие на което не е могло да развие по-голѣма туристическа дейность.

Горнооръховскиятъ клонъ „Камъка" е работилъ при доста лоши условия. Брои 72 членове, отъ които 16 редовни; уредилъ е 8 излети, посетени отъ 50 души и едно увеселение. „Български туристъ" се получава въ 17 течения.

Долнооръховскиятъ клонъ „Чукаръ" е работилъ при много трудни условия. При все това брои 16 членове. Уредилъ е 4 излети, посетени отъ 10 мѫже и 20 жени; сѫщо една сказка съ диапозитиви и две вечеринки съ чистъ приходъ 1.469 л.

Дрѣновскиятъ клонъ „Бачо Киро" презъ миналата година е броилъ 20 души членове. Уредилъ е 8 излети, посетени отъ 76 мѫже и 21 жени, сѫщо една изложба и доста забави въ туристическия домъ, отъ които е ималъ чистъ приходъ 15.261 л. Презъ годината е залесилъ района на дома, като сѫ посадени 5.800 дръвчета. Построилъ е и една чешма. Клонътъ полага голѣми усилия за доуреждане на дома. „Български туристъ" се получава отъ 15 члена.

Казанлъшкиятъ клонъ „Орлово гнѣздо" полага голѣми грижи за изграждане хижата на връхъ Бузлуджа, която е изградена до първия гредоредъ. Презъ миналата година е броилъ 100 души членове, отъ които 45 редовни. Уредилъ е 33 еднодневни, 6 двудневни и 4многодневни излети, посетени отъ 398 мѫже и 182 жени. Уредена е агитационна седмица, две вечеринки и утро. „Български туристъ" се пласира въ 40 течения. Въ туристическата хижа сѫ пренощували 549 души.

Карловскиятъ клонъ „Юмрукъ-чалъ" брои 110 членове, отъ които 80 редовни. Уредени сѫ били 15 излети и една вечеринка. Залесилъ е 1.000 дръвчета въ района на хижата чрезъ трудовата повинность на членоветѣ. Последната е била посетена отъ 562 души регистрирани по книгата за посещенията. Посетителитѣ, обаче, сѫ били много повече. Въ спалнята сѫ пренощували 48 души. Презъ миналата година клонътъ е оземленъ съ мѣсто отъ карловската община, върху което се проектира постройката на туристически домъ. „Български туристъ" се получава въ 110 течения.

Карнобатскиятъ клонъ „Чалѫ-кавакъ" е ималъ 32 членове, отъ които 22 редовни. Уредени сѫ били 3 излети, посетени отъ 70 души, а сѫщо и една вечеринка и една среща. Касовата наличность възлиза на 9.310 л.

Кюстендилскиятъ клонъ „Осогово" брои 58 членове, отъ които 42 редовни. Уредилъ е 19 еднодневни и 1 многодневенъ излети. Вниманието на клона продължава да е къмъ доуреждането на хижата. Презъ миналата година креватитѣ сѫ увеличени съ още 5

нови, доставени сѫ още одеала и е изградена подпорна стена около хижата за предпазване терена отъ свличане. Върху хижата е поставенъ грѫмоотводъ. Презъ миналата година хижа „Осогово" е била посетена отъ 1470 души.

Костенецкиятъ клонъ „Равни-чалъ" брои 22 членове — всички редовни. Уредилъ е 6 излети, отъ които 1 многодневенъ, посетени отъ 60 души. Презъ миналата година е положилъ всички усилия и е съдействувалъ за изграждането на хижа „К. Панайодовъ" подъ върхъ Белмекенъ. Чрезъ трудовата повинность на членоветѣ е просѣченъ новъ пѫть презъ клека за хижата. Списанието „Български туристъ" е получавано въ 6 течения. Изобщо клонътъ работи при сравнително по-благоприятни условия, създадени следъ построяване на хижата.

Красноселскиятъ клонъ „Черни връхъ" е ималъ 62 членове, отъ които 44 редовни. Уредилъ е 10 излети, отъ които 3 многодневни, посетени отъ 63 души, а сѫщо и две вечеринки, отъ които е ималъ чистъ приходъ 3.409 л. При клона е образувана ски-секция съ 15 души. Сѫюзното списание се получава отъ 22 членове. Работи добре съ клона отъ Ю. Т. С., като го подпомага въ доуреждането на хижа „Момина скала".

Копривщенскиятъ клонъ „Богданъ" е ималъ 45 членове, отъ които 34 редовни. Презъ годината е редилъ 6 излети, посетени отъ 450 души. Клонътъ продължава да залесява околностьта на Копривщица; построилъ е единъ подвиженъ мостъ на мѣстностьта Бѣла рѣка. На равени сѫ 4 витрини за снимки, 2 отъ които сѫ поставени въ града, а по една въ София и Пловдивъ, изпълнени съ красиви изгледи отъ Копривщица. Съ личния трудъ на всички членове направенъ е основенъ ремонтъ на изоставения коларски пѫть за вр. Богданъ съ цель да бѫде използуванъ и отъ автомобили и по този начинъ да се засили движението къмъ върха. При клона е уредена скромна спалня, която е дала подслонъ на 50 души. Списанието се получава отъ 13 членове.

Лъдженскиятъ клонъ „Юндолъ" е броилъ 44 членове, отъ които 27 редовни. Уредилъ е 7 излети и 1 една сказка. Сѫщо две вечеринки и две увеселения, съ чистъ приходъ 3.000 л. Всички членове иматъ ски и сѫ скиори.

Пернишкиятъ клонъ „Голо бърдо" преживѣва една криза по отношение броя на членоветѣ си. Отъ 227 членове презъ 1931 г., презъ миналата година членоветѣ сѫ спаднали на 106 души, отъ които 85 редовни. Смѣната на управлението на минитѣ се е отразила чувствително върху клона, понеже голѣмъ брой отъ чиновницитѣ-членове сѫ смѣнени съ нови. Презъ миналата година хижа „Селимица" е била посетен отъ 2700 души, записани по книгата, обаче трѣбва да се приеме, че броятъ на посетителитѣ е около 5.000 души, тъй като една часть отъ посетителитѣ не се разписватъ въ книгата. Презъ годината хижата е снабдена съ 40 нови сламеници, 20 нови одеала, 20 чаршафи и калъфи. Приходътъ на хижата отъ такси за нощувки и денувки е 29.873 л. Край хижата сѫ построени два опитни басейни за развъждане на риба. Откриването и зарибяването на басейнитѣ е извършено тая пролѣть.

Презъ зимата клонътъ е далъ обичайната си „гравска вечерь", която е минала при голѣмъ успѣхъ и съ чистъ приходъ 5.460 лева. Уредени сѫ 5 еднодневни и 3 многодневни излети, а сѫщо и много отдѣлни групови излети. Залесяването на мѣстностьта „Кракра" продължава.

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Изложба отъ 80 картини—върховетѣ и езерата на Рила — отъ Крискарецъ, се открива отъ 4 до 16 юний въ Художествената галерия — ул. Аксаковъ, 16. Канятъ се всички туристи да посетятъ изложбата.

Поправка. Въ миналия брой — погрѣшно е поставено клишето — 7-тѣ рилски езера — сн. отъ аеропланъ, наопаки; снимката хижа „Мусала" съ езерото е отъ Н. Манасиевъ, а не отъ В. Захариевъ; репродукцията на първа страница отъ Б. Деневъ е съ маслени бои.

Карловскиятъ клонъ „Юмрукъ-чалъ" избра за членове на настоятелството, въ общото събрание на 2 априлъ т. г.: председатель Иванъ Златаревъ, подпредседатель Георги Камзамаловъ, секретарь Ив. Енкинъ, касиеръ Василъ Чардаклиевъ, домакинъ Ст. Спасовъ, съветници: Никола Недѣлевъ, Партени х. Недевъ и Василъ Александровъ; контролна комисия: Петъръ Пищиковъ, Борисъ Братановъ и Дечо Коларовъ.

Пловдивскиятъ клонъ „Калояновъ връхъ" е изработилъ програма за лѣтнитѣ излети, както следва: 24 и 25 май — Новоселъ — Бѣла-черква — хижа „Персенкъ" — Еркюприя. 28 май — с. Сотиръ — Брѣновщица (изборъ на мѣсто за хижа) — гара Папазли — езерата Мъртвици. 4 и 5 юний — гара Костенецъ — хижа „Мусала" и едноименния връхъ; 2-ра група: хижа „Панайодовъ" — Белмекенъ. Сѫщо на 4 и 5 юний—гара Любимецъ — в. „Бююкъ-кале" (Сакаръ планина). 11 юний — с. Катуница. 18 юний—гара Сестримо—„Ливадитѣ"— Бѣлово. 25 юний—гара Стамболово — в. Еледжикъ. 2 до 12 юлий—конгреса на Б. Т. С. въ Пловдивъ и следконгресни излети изъ Родопитѣ и подготовката му. 23 юлий — Сестримо—Чаира —Джаферица. 30 юлий—гара Костенецъ—хижа „К. Панайодовъ" подъ в. Белмекенъ. 6 августъ—традиционния излетъ до Калояновъ връхъ. 13 авг.—гр. Пещера—„Св. Константинъ". 20 августъ—Станимака—в. Безово—в. Червена-стена—Клувия дере—Бачковския манастиръ. 27 и 28 августъ — Карлово — хижа върхъ „Юмрукъ-чалъ" и едноименния връхъ. На сѫщата дата—Казанлъкъ—Шипка—в. Св. Никола. Пакъ на сѫщата дата—гара Костенецъ—в. Белмекенъ. 3 септемврий—гара Кричимъ—електр. централа „Въча" въ с. Кричимъ. 10 септемврий—с. Кукленъ—манастира „Св. Врачъ". 17 септемврий—с. Перущица—в. Мома-кале. 24 септемврий—Станимака—ман. „Св. Петка".